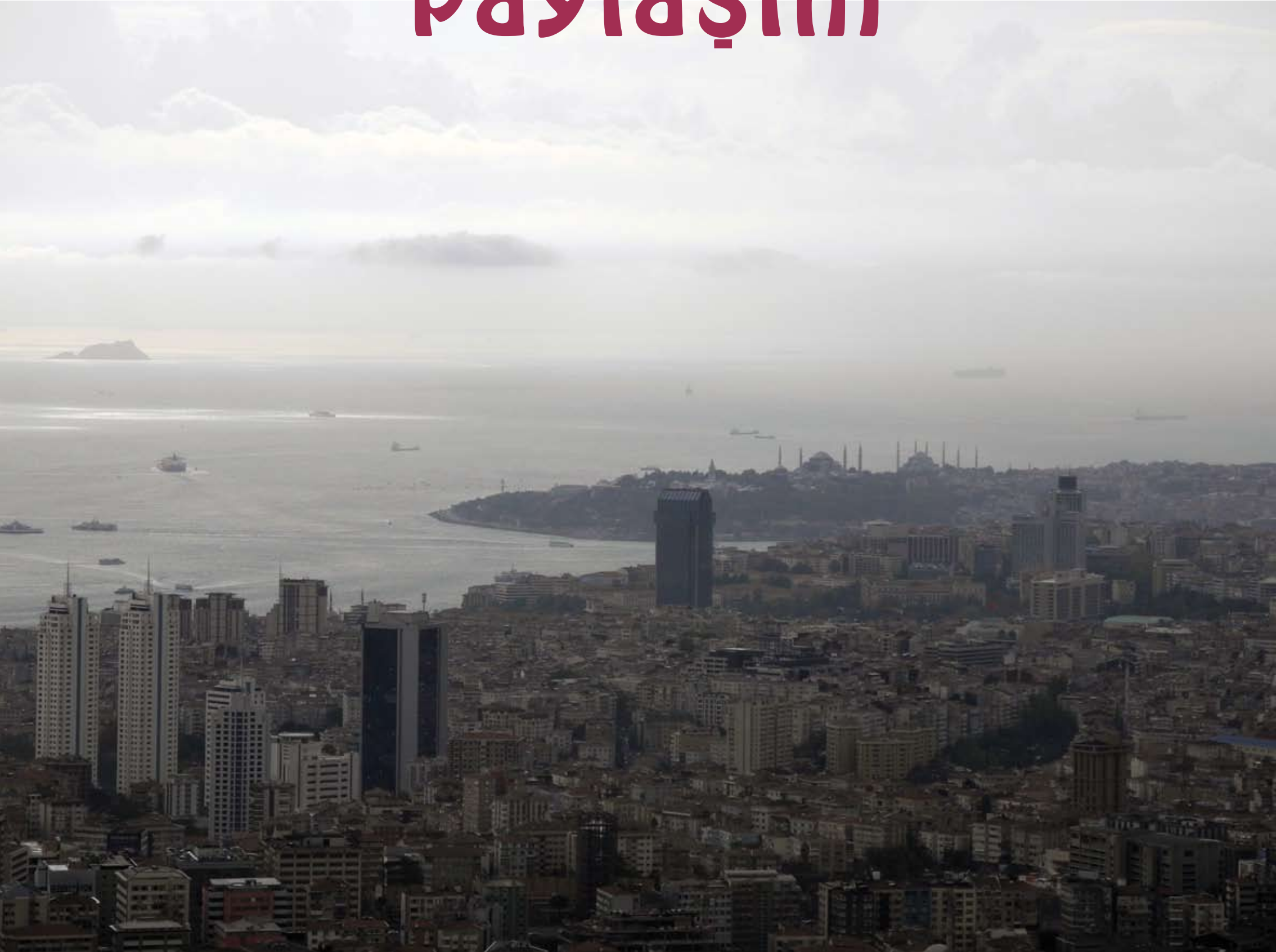

Kartonsan

2012/3

paylaşım

Soğuk puslu havasıyla Moskova'da bir ev: Maksim Gorki'nin evi... Martıları, kedileri, köpekleri ile Heybeliada... Kreması dökülmüş bayat bir pasta gibi yeniden hayata dönmeyi bekleyen Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın evinin bulunduğu ada. .. Tadilatla. Bittiği zaman Heybeli'ye gidenler, arzu ederlerse yazarın evini gezebilecek, sanatçının daldığı hayal dünyasının havasını solumaya çalışacak. Sert kışlarda nasıl uğuldar buradaki ağaçlar diye düşünecek minik patika yolu çıkarken kimileri. Balkonundan manzarayı seyredalıp, burada ne güzel çay içilir diyecek olanlar da çıkacak; akıllarına düşecek semaver: "Başrollerde muhabbet severler. Tatlı söz, ağır akan bir zaman. Malum, yeni zamanlarda akış hızlı, her an işi olan, her dem telaşeli günümüz insanı için semaverin fısıltısını dinleyerek, çayın demlenmesini beklerken söyleşerek zamanı ağır akıtmak, yahut ağırdan almak, söz konusu değil, nasıl olsun?"

Keyfin olduğu yerde kediler olmaz mı? Gamsızlığın, adresini her nerede olursa sezip, bilip, bulup gelirler, kuyruklarında masumiyetle. Tek sezdikleri keyif değildir! Huyu suyu ne olursa olsun insanın yalnızlığına çare olma bilgeliği de onların eşsiz yeteneklerinden. Pek çok hastanın son anlarında sessizce odaya süzülüp hastanın yatağına kıvrılan Oscar böyle bir kedi.

Onlar insana sevgi veredursun, cinayetler de bu dünyanın

Elvan Arpacık

gerçeği. Ama hayat nasıl giderek zorlaşıyorsa, tasarlayarak cinayet işlemek de zorlaşıyor. Çünkü artık adli tıp, kanıt değerlendirmede bilim ve teknolojiyi çok yönlü kullanıyor. Yani "Eskinin bilinmezler arasına giren suçları bugün işlenseydi, belki de suçlular cezalarını bulacak, cinayetler deyim yerindeyse kim vurduya gitmeyecekti."

Kentler, mekânlar, insanlar, dertler, keyifler, kederler, dünyanın halleri. . .

Bu halleri dile getirdi sazının telleri. . . Şemsi Yastıman; güldürdü bizi ağlanacak halimize. Hafifledik, yatıştı sinirler. Bir duble rakı içip de gevşemiş gibi... Çocukluğumuza dönmüşüz gibi... Klişesiyle söyleyelim; anavatanımız çocukluğumuza...

Öyle bir söver ki; arının çiçekten bal, ipek böceğinin kozasından ipek çıkarması gibi sövgülerden şiir çıkarır Can Baba.

Sanatçıların nereden ne çıkaracağı belli olmaz. Suzy Hug Levy, işe yaramaz görünen malzemelerden yaratıyor sanatını. Doğaya, ortaya çıkardığı ondaki gizli esetetiğe saygılı olmaya çağırıyor bizi.

2	Hayat Sanat İşler Güçler Renkler Zevkler	Bildiğimiz Şeyler O kadar Az ki... İşte Oscar; Önseziyle Herkesi Şaşırtan Kedi	6
10	Sazın Tellerine Mizahla Vuran Şemsi Yastıman	"Acı"yı Damıtan Kalemin, Maksim Gorki'nin Müze Evi	14
18	Fasl-ı Semaver	"Sıradan Malzemeyle Estetik Masallar Diyarı" Suzy Hug Levy Atölyesi	22
28	"Ne Kadar Yalansız Yaşarsak O Kadar İyi" Can Yücel	Cenk Kaptan'dan "Ben Çocukken"	32
34	Heybeliada ve Hüseyin Rahmi Gürpınar	Sirke Sineğinden DNA Analizlerine Gelişimin Yolu: Adli Tıp Adaletin Sağ Kolu	38

Dergi Adı: Paylaşım Kartonsan A.Ş. Yaşam Kültürü Dergisi

İmtiyaz Sahibi: Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. Adına: Haluk İber

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü & Yayın Yönetmeni: Atiye Poyrazoğlu

Yönetim Yeri ve Adresi: Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Prof. Bülent Tarcan Sk. Pak İş Merkezi No:5 K:3 Gayrettepe-İstanbul Tel: (0212) 273 20 00 Faks: (0212) 273 21 70 www.kartonsan.com.tr

Elma Basım: Halkalı Cd. 164 B4 Blok Sefaköy-Büyükdere-Tel: (0212) 697 70 70-697 30 30e-mail: elmabasim@elmabasim.com

Yayın Türü: Yaygın Süreli

Paylaşım Dergisi Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından ücretsiz yayınlanır. Yazı, resim, illüstrasyon ve konuların her hakkı saklıdır. İzinsiz kullanılamaz.

Baskı Tarihi: Aralık 2012

hayat sanat işler güçler zevkler renkler

Pakize İşcan

Yalçın Savuran

1961 İstanbul doğumlu. Marmara Üniversitesi İdari Bilimler mezunu. 1975'ten beri fotoğrafla ilgileniyor. İFSAK' la tanışması 1995. 1999 yılında reklam sektörüne geçti ve sahibi olduğu reklam ajansında faaliyet göstermekte. 2000 yılından itibaren temel ve ileri düzey fotoğraf eğitiminin yanı sıra çeşitli eğitim kurumları ve üniversitelerde "fotoğraf tarihi ve kültürü", "kent kültürü" ve "renk" üzerine dersler verdi. Şu ana kadar gerçekleşen 5 kişisel sergisiyle beraber fotoğrafa eğitimlik, danışmanlık ve profesyonel reklam çekimleriyle devam etmekte. Çeşitli dergilerde fotoğraf kuramları üzerine makaleleri yayınlanmakta. Halen İTÜ Güzel Sanatlar Bölümünde öğretim görevlisi.

Fotoğraf sanatçısı Yalçın Savuran'a, sanat, dünya deyince sizdeki çağrışımları ne diye sordum. Bakın, neler söyledi:

"Bergman, çekmiş olduğu filmlerle korkularından arındığını söyler. Hayata öykünür, onunla yüzleşir ve Aristotelesçi bir katharsise (arınma) ulaşır. Düşündüğümüzde çok kişisel ve bencilce bir yaklaşım gibi gelir. Ancak bir söyleşisinde de; bir katedral inşa edilirken o katedralin bir tuğlasını koymak isterim ve filmlerimin o tuğla gibi, masa gibi, sandalye gibi işe yaramasını ve işlevsel olmasını isterim, der. Pina Bausch dans ede dans ede aramızdan ayrılmıştır. Dans etmek, hareket etmek, yerçekimine karşı durmak, sisteme saçma da olsa bir karşı duruşa döner. Angelopoulos Gezgin Oyuncular filminde Agamemnon'u temsil eden babaya "çürüyoruz" kelimesiyle bir cümle başlatır. Evet Çürüyoruz! İnsan henüz doğumunu tamamlayamamış bir varlık olarak dünyaya fırlatılır. Bu dünyada tamamlanması beklenir. Batının diyalektik felsefesi içinde aydınlanma, bireyin ortaya çıkmasına da öncü olmuştur gibi görünmesine rağmen, birey aydınlanmanın yani o yoğun ışığın içinde birey olma hakkını yitirmiştir. Işık hem var eden, hem de yok edene dönüşmüştür. Bireyin kendini birey olarak tanımlayabilmesi, karşısındaki ötekini

tanımlayabilmesinden geçmektedir. Ötekini giydirdiği her türlü kabuktan sıyrılıp yalnızca insan olarak tanıyabildiği ve tanımlayabildiği ölçüde birey, birey olma özgürlüğünü elde eder. Yoksa dayatılmış hiyerarşik sistemin kapalı kapıları ardında birey olmanın mümkün olmadığı âşikardır. Hiyerarşik bir sistemde birey, birey, "miş" gibi yapan bir bireydir. Kaldı ki herkesin aynı şeyi izlediği, aynı şeyi okuduğu, aynı şeyi giydiği ve aynı şeyleri tükettiği bir ortamda bireyden bahsetmek mümkün değildir. Böyle bir ortamda bireyin tamamlanması ertelenmiştir. Zaten bireyin böyle bir talebi de yoktur.

Ara Güler'in arşivi vakfa emanet.

"Ara Güler'in yıllar boyu kare kare çekerek biriktirdiği fotoğraf arşivi, yeni kurulan Ara Güler Fotoğrafçılık Eğitim ve Sanat Vakfı'nın korumasında."

Ara Güler'in vakıf kurmaktaki amacı:

"Ben inanıyorum ki, foto muhabirleri dünyanın görsel tarihini tutan adamlardır. Bu mesleğin adına gazetecilik deniyor, fotoğrafçılık değil. Fotoğrafçılar başka adamlardır. Birer tarihçi gibiyiz biz. Onun için tarihin kaybolmaması lazımdır. Ben 65 senelik foto muhabiriyim. Sahaflardaki kitapların satışı benim çok ağırıma gidiyor. İnsanlar onlardan bir şey öğreniyordu. Onları kiloyla satmak vandalizmdir. Ben neredeyse tüm dünyayı gezdim. Birçok insanla röportajlar yaptım. Şimdi bu arşivi yok etmeye kimsenin hakkı yok, benim de hakkım yok. Vakıf kurmak, o nedenle lazım gelmiştir."

Wiacamp Uluslararası Sanat Kampının Üçüncüsü 25-31 Ağustos 2012 günleri arasında, Gökova – Akyaka Orman Kampında gerçekleştirildi.

Anan Menderes Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü Öğretim Üyesi Şükrü Kara tarafından gerçekleştirilen kampın ilki Marmaris Çubucak Orman Kampı, ikincisi Didim- Akbük te, üçüncüsü 25-31 Ağustos 2012 tarihleri arasında, Gökova – Akyaka Orman Kampında gerçekleştirildi. Kampın amacını; amatör ve profesyonel yetişmiş sanatçılar ile genç ve yetişmekte olan sanatçıları bir araya getirmek; ülkemiz ve dünya sanatındaki yeni teknik ve yaratım olanaklarını tanımak ve paylaşmak olarak açıklayan Şükrü Kara, üretilen eserlerin çeşitli illerde sergilendiğini, yoğun ilgi ve beğeni topladığını, sanat kamplarının giderek artan bir şevkle gerek yurt içinde gerekse yurt dışında süreceğini ifade etti.

Mehmet Arpacık Resimleri Odakule Sanat Galerisi'nde

Fırça, renk, kompozisyon aracılığıyla kendi tavrını belirgin biçimde ortaya koyan Arpacık, yakaladığı özgünlükle Türkiye naiflerinin önde gelenlerinden biri olmuştur.

Sanatçı, 2009 yılında İtalya'nın Brescia kentinde, 2012 yılında New York, Stevens Institute of Technology University Library'de kişisel sergiler açtı.

Türkiye genelinde, sıradan insanların evlerinin duvarlarında da resmi bulunan sanatçı, resmi, "koleksiyoncu"nun gündemiyle sınırlı olmaktan çıkıp günlük yaşamın içinde dolaşıma sokabilme öncülüğüne sahip. Arpacık'ın resimleri Ocak ayı boyunca Beyoğlu, İstiklal Caddesi Odakule Sanat Galerisi'nde izleyicilerle buluşuyor.

Casa de ella hedefini yatak giydirme kavramında kalite ve zarafetin kusursuz biçimde buluşması olarak belirlemiştir.

"Kadınların göz nuruyla kadınlar için..."

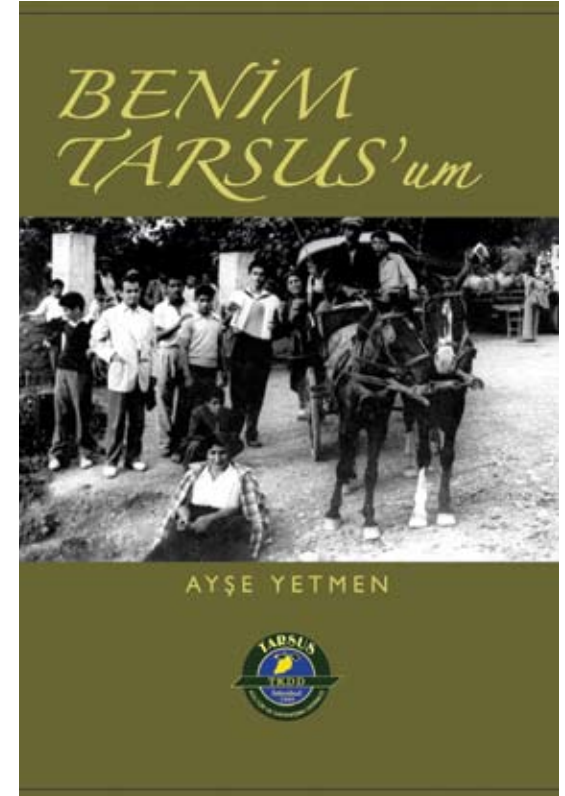
Ürünlerin tasarımı sadece kadınlardan oluşan profesyonel ekip tarafından hazırlanıyor. Anadolu'nun geleneksel işleme ve nakışları, Osmanlı'nın karakteristik lale ve karanfilleri, İznik Çinilerinin desenleri ve sarayların ölmez klasikleri çağdaş tasarımlarla buluşuyor. El sanatlarında uzmanlaşmış Anadolu kadınlarının el emeği göz nuruyla estetik ürünler olarak tekstil piyasasına sunuluyor.

BENİM TARSUS'UM – Ayşe Yetmen ANI

Çoğu insan içinde yaşadığı kentin özelliklerini, inceliklerini, farklılıklarını, daha da ötesi kültürel yapısına damgasını vuran insan dokusunu derinlemesine algılamadan akvaryumdaki balık gibi dünyaya camın arkasından bakar. Ama insan yaşadığı kentten uzaklaştıkça, o kentin özlemi bir sıra ateşi gibi çökerse üzerine geçmişte içinde bulunduğu mekânları, tanıdığı insanları özellikleri, nitelikleri ile daha renkli kurgulamaya başlar.

Ayşe Yetmen'in ellili yıllardan 1973 yılına kadar doğup büyüdüğü Tarsus'u anlattığı bu kitabın satırlarında gezinirken içinde geçen kişilerin yaşam tarzlarıyla Tarsus'u tanıma hatta keşfetme olanağı buluyoruz. Tarihsel kökleri, kültürel varlıkları, doğal güzellikleri, mimari özellikleri ve hatta kendine özgü insan tipleriyle meğerse Tarsus neymiş?..

Yazarın bir aile albümü irdelemesiyle yazmaya başlayıp, Tarsus genellemesiyle somutlaştırdığı kitap, Tarsus Kültür ve Dayanışma Derneği yayınları arasında yer alıyor.

Şehrin gürültüsünden uzak Mika Bistro'da canlı müzik etkinlikleri düzenlenmekte. Çay kahve tutkunlarının özellikle Ronnefeldt çayları denemesi önerilir.

Zekeryaköy'de hoş bir mekan: Mika Bistro

Burger, ızgara, makarna, sandviç, tost, salata başlıkları altında toplanan münüde yer alan her seçenek birbirinden lezzetli. Kahvaltısı Zekeryaköy'ün temiz havası eşliğinde çok keyifli. Pastaları gününüzü tatlandırıcak.

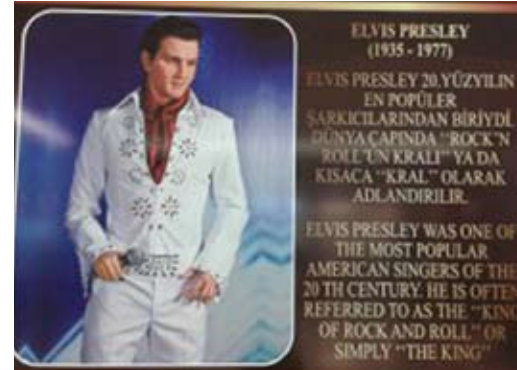
İstanbul'da balmumu heykel müzesi var.

İstanbul Sapphire'deki balmumu müzesi Türkiye'de ilk ve tek.

Dünyada balmumu heykelticiliğinin başını çeken Madame Tussauds Müzesi'nin pek çok yerde şubesi var. Londra'daki horror section'da (korku tüneli), tarihte ün kazanmış caniler ve seri katillerin insanın içini ürperten mummyden heykelleri yer alıyor, yetmiyor gibi canlandırmalar da var.

Sapphire'deki balmumu müzesinde ise dünyaca ünlülerin yanı sıra Türkiye'deki ünlü kişi ve kahramanların da balmumu heykelleri var. Atatürk, Cengiz Han, Atilla, Alpaslan, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre, Zeki Müren, Fazıl Say, Michael Jackson, Elvis Presley, Levent Kırca, Nazım Hikmet ve daha pek çok tanınmış kişi.

Sinevizyon gösterimlerinin yer aldığı müzeyi arzu edenler 40 dakikalık rehberli turla gezip, balmumundan heykel yapım teknikleri hakkında bilgi alabilmekte.

BİLDİĞİMİZ ŞEYLER O KADAR AZ Kİ... İŞTE OSCAR; ÖNSEZİSİYLE HERKESİ ŞAŞIRTAN KEDİ!

George Eliot der ki: "Hayvanlar çok iyi arkadaşlardır; ne soru sorarlar, ne de kusur kabahat bulurlar."
Eliot Oscar'ı tanısaydı sözlerine şöyle bir ilave de yapardı kuşkusuz: "Hele bazı hayvanlar sonsuza gidilen anları seçer ve teselli verircesine yakına gelir, gideni uğurlar."

Oscar'ın ölen her hastanın yanında olması bir tesadüf müydü diye sordu sonradan Dr. Davis kendi kendine. Sonra birdenbire Einstein'ın bir sözünü hatırladı: "Tesadüf, Tanrı'nın tanımsız kalma yöntemidir."

Yazı: Sevdâ Kaynar

George Eliot der ki: "Hayvanlar çok iyi arkadaşlardır; ne soru sorarlar, ne de kusur kabahat bulurlar."

Eliot Oscar'ı tanısaydı sözlerine şöyle bir ilave de yapardı kuşkusuz: "Hele bazı hayvanlar sonsuza gidilen anları seçer ve teselli verircesine yakına gelir, gideni uğurlar."

Oscar'dan söz ediyoruz. Amerika'da Rhode Island'da bulunan Steere House Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde yaşayan ve bu merkezi bir anda ünlendiren kedi Oscar'dan.

Acaba o sadece bir kedi mi? Yoksa bütün hayvanlara özgü masumiyetin yanında eşsiz bir önseziye sahip, hiç kimsenin bilmeyeceği ölüm anlarını anlayıp, hastaların yanına koşan, belki de o anda çok gereksinim duydukları sıcaklığı yumuşacık tüyleriyle onlara vermeye çalışan bir başka varlık türü mü?

Bu soruyu Brown Üniversitesi mezunu, geriatri uzmanı Dr. David Dosa da kendine sordu Oscar'ı tanıdıktan sonra. İlk başlarda yeteneğine inanmadığı Oscar'ı tanıdıktan o kadar şaşırdı ki, sonunda oturup Oscar hakkında "Sıradan Bir Kedinin Sıra Dışı Yeteneği" isimli kitabı yazarak bütün dünyanın ilgisini çekti.

Steere House Bakım Evinde Oscar'dan başka pek çok kedi barınıyor. Çoğu Alzheimer hastası olan bakım evi sakinleri çoktan kaybettikleri iç huzurunu, hatırlayamadıkları geçmişlerinin onlara bir an için anılardan esen ve sevinçler getiren rüzgârını, belki bu hayvanların anlayışlı bakışları, onları başka insanlardan ayırmadan yanlarına sokulmaları sayesinde hisseder gibi oluyor ve hayata gülümseyiveriyorlar.

Bunun onlar için ne kadar önemli ve hayati olduğunu bugün tıp dünyası kabul etmiş durumda.

Oscar bütün bunlardan başka inanılmaz bir sezgiye sahip üstelik. Gelin

David Dosa'nın anlattıklarından yola çıkalım ve Oscar'ı biraz daha yakından tanıyalım.

“Ne Mutlu ki Benden Uyanık Başkaları Var ve Oscar'ı Önce Onlar Keşfettiler.”

Evet, Oscar'ı ilk keşfeden Dr. Dosa değildi. Hemşire Mary Miranda Oscar'ı izlemiş; onun ne zaman nerede olduğunu bir dedektif gibi takip etmiş ve bu sıra dışı yeteneğe defalarca şahit olmuştu. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki bir bakımevinde, özellikle çok yaşlı hastaları barındıran bir bakımevinde ölüm olayı neredeyse gündelik bir olaydır. Bakıma gelen hasta bir daha buradan çıkamayacağını, kalan ömrünü burada geçireceğini bilir. Ve onların ne zaman öleceklerini de işte bu kedi, Oscar inanılmaz sezgisi ile herkesten önce anlıyor ve hayata veda etmekte olan kişinin yatağına bazen o henüz iyi iken bile gidip yerleşiyor.

Acaba o sadece bir kedi mi? Yoksa bütün hayvanlara özgü masumiyetin yanında eşsiz bir önseziye sahip, hiç kimsenin bilmeyeceği ölüm anlarını anlayıp, hastaların yanına koşan, belki de o anda çok gereksinim duydukları sıcaklığı yumuşacık tüyleriyle onlara vermeye çalışan bir başka varlık türü mü?

Hemşire Mary “Bu bir kere olsaydı kimsenin dikkatini çekmezdi; ama her seferinde Oscar hiç yanılmadı,” diyor.

Elbette Dr. Dosa bunların hiçbirine inanmadı ilk başlarda. Hatta bir tıp adamı olarak bir kedide böyle bir önsezinin olabileceğine ihtimal bile vermedi; belki de güldü hassas hemşiresinin söylediklerine. Ama olaylar birbirini izledi; David Dosa en sonunda Oscar isimli kedinin gerçekten ölümleri önceden haber veren eşsiz bir önseziye sahip olduğunu anladı.

310 Numaraya Gelir misiniz Dr. Dosa?

Dr Dosa'yı şaşırtan ilk olaydan başlayalım isterseniz bu garip kedinin hikâyesine. Aslında o güne kadar da hemşire Mary doktora Oscar'ın becerisinden söz ediyordu ama henüz bu beceri sadece onun gördüklerine dayanıyordu.

Soğuk bir şubat gününde Dr. Dosa bir hastasına bakmış, odasına geri dönmüştü, ki telefonu çaldı. Hemşiresi Mary onu çağırıyordu: “David; birkaç dakikanı almak istiyorum. Sana göstermek istediğim bir şey var.”

Birlikte on sekiz aydır bu birimde yaşayan, seksen yaşındaki Lila Davis'in odasına gittiler. Kadın hem bunama hem de kolon kanserinden muzdaripti. Şimdi ise pek de kötü görünmüyor; sadece uyuyordu. David, Dosa hemşireye ne göstermek istediğini sorduğunda o yatağın ayakucunu işaret etti ve doktor yatak çarşafı arasında siyah beyaz bir kedinin yani Oscar'ın çıktığını gördü.

“Yani Bayan Davis'in ölmek üzere olduğunu mu söylüyorsun”, diye sordu hemşire Mary'e.

“Oscar dün gece başka birinin odasındaydı... tam ölmeden önce.”

“Mary, o bir kedi. Kediler yararlarını gözeterik hareket ederler. Muhtemelen sıcak bir battaniye ve kimsenin kendisini rahatsız etmeyeceği bir köşe arıyordu.”

“Bilmiyorum David”; dedi hemşire. “Gerçekten bundan daha fazla bir şeyler olduğunu seziyorum.” Doktor odadan çıktı, arabasına binip kliniğe doğru yola koyuldu. Birden cep telefonu çalınca irkil-di. Telefon eden Mary hemşireydi.

“Bayan Davis, sen çıktıktan birkaç dakika sonra öldü” dedi.

Bu ilk olaydı ve Dr. David Dosa henüz tam olarak inanmamıştı Oscar'ın yeteneğine. Ama onu ikna edecek olaylar tekrarlandıkça, bu tıp adamı bilinen bütün somut güçlerin ötesinde bilinmeyen bir dünyanın varlığını ve hatta önsezi denen gizemli duygunun bazen sadece insanları değil, hayvanları da etkileyebileceğini gördü, anladı.

Bayan Sanders Ve Oscar; Yine Son Günler, Yine Gizemli Beraberlik...

Bayan Ellen Sanders'e rüzgârlı bir ekim sonunda kliniğin bahçesinde rastlamıştı Dr. Davis. Kızı Kathy ile birlikte gelmişlerdi. Bayan Sanders aslında bedenen sağlıklıydı ama bunama belirtileri başlamıştı ve artık kızının tedavisinden fazlası gerekiyordu. Klinikte kaldığı aylar boyunca da ilerleyen bunamanın dışında başka bir rahatsızlığı görülmedi. Ama ölmeden beş altı gün önce Oscar onun odasına girdi ve yatağın içine sızdı sessizce. Ellen Sanders Oscar'ı fazla bekletmedi ve altı gün sonra gözlerini son günlerini çoktan unuttuğu hayata kapadı.

Evlerimizde yaşayan Oscarlardan biri

"Sağlık personelinde hiç kimse - ben dahil - onun ölüme bu kadar yakın olduğunu düşünmezken bir kedi bunu hissetmişti." Oscar'ın ölen her hastanın yanında olması bir tesadüf müydü diye sordu sonradan Dr. Davis kendi kendine. Sonra birdenbire Einstein'in bir sözünü hatırladı: "Tesadüf, Tanrı'nın tanımsız kalma yöntemidir."

İşte o anda gizemli kedinin davranışları hakkında daha fazlasını araştırmak gerektiğine karar verdi.

Bayan Sanders'in kızı Kathy ile konuştu ilk olarak. Kathy'e Oscar'ın annesinin yanında olmasından memnun olup olmadığını sordu.

"Dr Dosa; o benim meleğimdi. O annem için buradaydı. Ve benim için de. Oscar yanımdayken kendimi daha az yalnız

hissediyordum. Açıklaması güç ama bazı hayvanlar... yani bazı hayvanların hissettirdikleri aslında onların neler olduğunu anladıklarını koyuyor ortaya."

"O Yalnız Değildi ki; Yanında Oscar vardı."

Dr. David Dosa artık merakının peşinden gidecekti. Şimdi konuşacağı hasta yakını zaten kendisinin de çok iyi tanıdığı, yıllarca bakımevinde hizmet vermiş Donna Richards'tı. Donna bir gün annesini kliniğe muayeneye getirmiş, sonra bir

büro müdürüne ihtiyaçları olup olmadığını sormuştu doktorlardan birine. Ve üç yıl boyunca Dr. Dosa'nın sağ kolu olmuştu. Sonra başka bir işe geçmişti ve annesi son nefesini vereli neredeyse bir yıl olmuştu.

"Annem kedilerden nefret ederdi. Ama hastalığı ilerledikçe değişti, sanki kavrayışı tuhaf bir biçimde gelişti. Annemin durumu ağırlaştığında Oscar onun odasına giderek daha çok zaman geçirmeye başladı. Gerçekten garipti. Olup bitenleri

anlıymuş gibi bana karşı da çok sıcakkanlı davranıyordu. Annem ölmeden birkaç saat önce eve gidip biraz dinlenmem gerektiğini söylediler. Ben ayrıldıktan kısa bir süre sonra annem öldü. Oscar hep yanıdaymış, son nefesini verirken bile.”

“Öldüğünde annenın yanında olmayışın seni üzdü mü?”

“Yalnız değildi ki. Oscar’la birlikteydi.”

Oscar; Bir Uğurlayıcı; Sonsuza Kadar...

Dr. Dosa araştırmalarını sürdürmeye devam etti. Çünkü anlatılanlardan ziyade anlatan kişilerin Oscar’ın sezgisine değil de adeta yakınlarını da teselli etmeye yönelik sevgisine şaşırdıklarını hissetmişti. Bu kedi ölümü hissetmekle kalmıyordu sadece. Üzülenlerin yanında onların sonsuz ke-

derlerine karşı çıkan bir koruyucu, hayatın her şeye rağmen devam ettiğini vurgulayan sessiz bir tanık rolü üstleniyordu. Rita ve Annette kardeşler annelerini Steere House’da uğurlamışlardı son yolculuğuna. Onların anlattıkları Dr. Davis’i daha da şaşırtacaktı. “O gün ilk önce gürültülü bir tırmalama sesi duyduk. Sesler biri kapımızı çalana kadar devam etti. Sonra odaya giren hemşirelerden biri kapıyı açık bırakmamızı, çünkü Oscar’ın çaresizce içeri girmek için çabaladığını söyledi. Kapı açılır açılmaz Oscar içeri girdi ve annemizin yatağına sıçradı. Aynı hemşire az sonra çarşafı değiştirmek için yeniden geldiğinde ona izin vermedi; patisini çıkardı.

Hemşire sonunda pes etti ve annemiz ölene kadar Oscar onun yanından hiç ayrılmadı.”

“Hayatın Üzüntülerinden Uzaklaşmanın İki Yolu Vardır: Müzik ve Kediler.” Albert Schweitzer

Ercolino Feretti – arkadaşları Lino derdi- yüzyılın başında doğmuştu. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’nde öğretim görevlisi olarak çalışıyor ve müziği bilgisayar platformuna ulaştırma konusunda dünyaca bilinen araştırmalar yapıyordu. Ama bir sabah karısına bilgisayarı nasıl açacağını sordu.

Lino’nun sonu alzheimerin başlangıcıydı bu. Aylarca Steere House’da yatı. Gerisini eşi Jeanne Feretti’den dinleyelim:

“Kocam kedileri çok severdi. İki siyam kedimiz vardı; ama oğlumda alerji başgösterince ayrılmak zorunda kaldık. Ama bakımevine yatmak zorunda kalınca Lino Oscar’ı tanıdı ve onu hep sevdi. Hatta hiç ayrılmak istemediği müziğinin bile önüne geçmişti Oscar. Lino’nun öldüğü gün öğle vakti

Steere House’a gitmişim. Hemşirelerden biri bana Lino’nun hâlâ zamanı olduğunu, eve gidip dinlenmemi söyledi. Fakat çok geçmeden geri dönmem için beni aradılar. Lino’nun yanına gittiğimde gidişatın değiştiğini anladım. Oscar oradaydı; Lino’nun yanına kıvrılmıştı ve özel nöbetini tutuyordu. Oğlum çığırdağında ona Oscar ı uzaklaştırabileceğimi söyledim. Kabul etmedi. “Babamın son yolculuğundaki son arkadaşı o” dedi.

“Bir Kedinin Benim Göremediğim Şeyi Görmesi Her Zaman Tüylerimi Ürpertmiştir”

Eleanor Ferjeron

Dr. Dosa Oscar’la tanışan, Oscar’ın yakınlarını uğurlamasına tanık olan pek çok kişiyle görüştü. Hepsini daha doktorlar bile fark etmeden Oscar’ın

hastanın öleceğini anladığını, gelip yatağa yerleştiğini ve insan bakışlarına çok benzeyen bakışlarla adeta yanınızdayım der gibi onları süzdüğünü söyledi. Hepsini Oscar’ın bu son anda ortaya çıkışlarından hiç rahatsız olmadıklarını, onlar derin bir acıyla hastalarını uğurlarken Oscar’ın da bu uğurlamada dünyanın tüm gizemlerini benliğinde taşıyan bir varlık olarak, adeta bir melek gibi kendilerine eşlik ettiğini anlattılar. Dr. Dosa da Steere House’daki gözlemlerini yoğunlaştırdı ve pek çok hastasının son anlarında Oscar’ın sessizce odaya süzülmesini; hastanın yatağına kıvrıldığını gördü. Yaşadıklarını “Sıradan Bir Kedinin Sıra Dışı Hikâyesi” adlı kitapta topladı. Ne doktorlar ne de bilim adamları Oscar’ın bu yeteneğine bir açıklama getiremediler. Fakat herkes hasta yakınlarına son kez

sevindiklerinin yanında olabilme fırsatı veren Oscar’ın varlığının gizemli bir avuntu olduğu fikrinde birleşti.

Oscar şimdiye kadar ellinin üstünde hastanın ne zaman öleceğini bildi; yeteneğini kanıtladı. Ona Şefkatli Bakıcı plaketini verenler sevgi ve sezginin sadece insanlara özgü olmadığını, bir bakımevinde yaşayan, hastaları belki doktorlardan daha iyi takip edebilen bir kedinin de bu duyguları taşıyabileceğini vurguladılar.

Kim bilir belki plaketinin ne anlama geldiğini de biliyordur Oscar. Ve belki de plaketine bakarak “insanların hayvanları anlamaya çalışmasının artık çoktan zamanının geldiğini” düşünüyordur.

Evet; gerçekten insanlar böylesi acıklı durumların dışında sevgide, merhamette, dünyayı paylaşmakta da hayvanların onlara yardımcı olabileceğini keşfetseler; bunu bilseler; dünya daha güzel olmaz mıydı diye sormaktan kendimizi alamıyoruz şimdi. Oscar belki de bunun bir öncüsüydü; kim bilebilir ki?

Dr. Dosa araştırmalarını sürdürmeye devam etti. Çünkü anlatılanlardan ziyade anlatan kişilerin Oscar’ın sezgisine değil de adeta yakınlarını da teselli etmeye yönelik sevgisine şaşırdıklarını hissetmişti. Bu kedi ölümü hissetmekle kalmıyordu sadece. Üzülenlerin yanında onların sonsuz kederlerine karşı çıkan bir koruyucu, hayatın her şeye rağmen devam ettiğini vurgulayan sessiz bir tanık rolü üstleniyordu.

Sazın Tellerine Mizahla Vuran Şemsi Yastıman

Yazı: Elvan Arpacık

“İki kapılı bir handa gidiyorum gündüz gece”
bitti bu kadar. Veysel özetlemiştir, isteyen gitsin
Sorbon’da var oluş felsefesi üzerine master
yapsın.

O da ustası Veysel gibi Anadolu bilgeliğinden
beslenen bir ozanımız. Hayata bakışındaki
mizah, doğal ve içten, ağabeyinin mezar taşına
“İşte bu kadar” yazdıracak kadar...

Beşiktaş’ta Çırağan Caddesi’nde içimin
darlandığı zamanlardan birinde yürürken
gördüm Şemsi Yastıman’ın küçük saz
dükkanını. Çok uzaklardan bazı dizecikler
düştü aklıma... Dinlerken genişlediğim,
dünyaya ve hayata karışıp gittiğim, en çok da
güldüğüm dizeler:

ZENAAT DESTANI

Allah her kula bir zenaat vermiş,
Meğer ki, bol nasip, kısmet yazıla.
Kimine hoş geçim, kanaat vermiş

Kimine hırs vermiş, doymaz az ile.
Terk-i sıla ettim on beş yaşında
Dolaştım bir hayli kendi başımda
Her ne iş tuttuysam felek karşımda
Nâçar kaldım paylaşılmaz koz ile.
Garip kaldım, kimse yardım etmedi
Küçük memur oldum maaş yetmedi
Ev geçimi hiç de düzgün gitmedi
Ceryanı kestiler kaldık gaz ile.
Tuhafiyeciliği seçtim olmadı
Terzi oldum, kesdim biçtim olmadı
Kumaş mağazası açtım olmadı
Hep malları güve yedi haz ile.
Marangozluk el kaptırdı hızara
Tellal oldum, kıtlık geldi pazara
Fırıncı oldum, yangın çıktı kazara
Malım mülküm harap oldu köz ile.
Eczacılık yaptım arttı ölümler
Mühendis oldum ağır geldi ilimler
Fotoğrafçı oldum, yandı filimler
Müşteriye karşı döndük rezile.

İsportacı oldum, malım basıldı
Şoför kahyası oldum, sesim kısıldı
Sütçü oldum, bütün sular kesildi
Çoğaltma çaresin bulduk buz ile.
Matbaacı oldum karıştı harflar
Tersinden okundu kağıtlar zarflar
Müşteriden duyduk çok ağır laflar
Bedduayla dedi işin bozula.
Şoför oldum arabayı devirdim
Pilot oldum tayyareyi savurdum
Vatman, kaptan oldum, dümen çevirdim
Hiçbir gün rotam gitmedi düz ile.
Müteahhit oldum, tez iflas ettim
Avukat oldum hep boş dava güttüm.
Gazeteci oldum çok fazla öttüm
Tıktılar hapse birkaç söz ile.
Üfürükçü oldum kendim çıldırdım
Müezzin oldum cemaati yıldırdım
İmam oldum yanlış namaz kıldırdım
Müftü el çektirdi işten vaz ile.
Baktım hayırsızım, ortada kaldım

Vazgeçtim sanattan başka iş buldum
İnşaata girdim amele oldum
Ta üst kattan yere düştüm hız ile.
Velhasılı hiçbir işte gülmedim
Meğer kader böyle imiş bilmedim
Bir de hovardalık yapayım dedim
Yedik malı mülkü karı kız ile.
Şemsi der: münasip iş bulamadım
Gidip bir baltaya sap olamadım
Bağlamadan başka saz çalamadım
Akıbet ırzım çıktı saz ile.

Şiir oldukça uzun, bütün mesleklere değinmiş
Şemsi Yastıman, ben bazı dizeleri aldım.
Ah üstad ah... Meslek demeyecektin.
Dergici olduk, yazdık yazıyı
Konduramadık uygun fotoğrafı, çizemedik
sayfayı
Dediler öğren photoshopu, picassayı,
instagramı
Yedik kafayı teknoloji ile.

Ozanımızın asıl adı Mehmet Galip Şemsettin.
10 Temmuz 1923 yılında Kırşehir'de doğmuş.
Babası Kırşehir esnafından Şekerci Ahmet
Ağa, Annesi İlhamiye Hatun. İlkokulu üçüncü
sınıfa kadar Kırşehir'de okuyan ozan, aile
Ankara'ya göç edince öğrenimini Ankara eski
Devrim İlkokulu'nda sürdürür. Ortaokulu saz
merakı yüzünden bir yıl kalıp bir geçerek altı
yılıda bitirir. "O zamanlar, ancak düğünlerde,

bayramlarda saz çalınırdı. Etrafa karşı saz çalmak
iyi görünmezdi ve günah sayılırdı" diyor.

İleride Şeytan Bunun Neresinde adlı şiiri yazdığı
bu dar görüşlü çevrede, nasıl geliştirmiştir saz
merakını?

"Abdest alsam aldın demez;
Namaz kılsam kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde?"

Mardin Jandarma Okulu ikinci bölümünde
askerliğe başlayan Yastıman, üç ay jandarma er
eğitiminden sonra Ankara Cumhurbaşkanlığı
Jandarma Muhafız Bölüğü Telefon Santralında
görevlendirilir. Bu görevle rahatça saz çalıp
söyleme fırsatı yakalar. Terhisten sonra Kırşehir
deftarlığında memuriyete başlar. Memuriyet
hayatını sıkıcı bulunca ana babasına haber
vermeden Ankara'ya kaçar. Kısa sürede
Ankara'nın tanınmış saz üstadları ile tanışma ve
meclislerine girme fırsatını bulan Yastıman, bir
gün arkadaşlarıyla Cebeci Çayırında Cambaz
Rifat Telgezer'in cambazhanesine gider.

Arkadaşları orada sahneye çıkmasını ister, o
dünden razı da Rifat Telgezer izin vermez. Olur
olmaz derken, hiç sahne deneyimi olmayan
ozan bir anda karga tulumba kendini sahnede
bulur. Alkış patlar. Halk çok sevmiştir bu samimi,
saz ve hiciv ustasını. Artık cambazhanenin
kadrosundadır. Anadolu'daki gazinolarda
çalışmaya başlar. Zonguldaklı madenciler,
ocaktan çıkıp daha elini yüzünü yıkamadan
kendisini dinlemeye koşmuşlardır. Saz dersleri
de vermeye başlar bu arada. Zonguldak
halkevindeki çalışmaları sürerken, İzmir'in
Bahribaba semtindeki İsmet Gazinosu'ndan
teklif alır. Zonguldak'tan İzmir'e gitmek için
yola çıkan Şemsi Yastıman, yolda Ankara'ya
uğramaya karar verir. Zonguldak'tayken
türkü derleme çalışmaları için gelen Muzaffer
Sarısözen'i ziyarettir amacı. Muzaffer Sarısözen
canlı yayında, yurttan sesler korosunda iki türkü
söyletir Şemsi Yastıman'a, dünyalar onundur.

Evliliğine vesile olan gelişmeyi anlatıyor: "Bir
gün program sonrası sazım düştü kırıldı. Tamir
ettirmek için İzmir'in Kestane Pazarındaki
Marangozlar Çarşısına gittim. Çarşıda hem
marangozluk yapan hem de saz çalan Kalın
Mustafa namı ile anılan Mustafa İpek (İzmir
Radyosu Yurttan Sesler korosu şefi idi) ile
tanıştım. Tamir ettikten sonra saz çaldım. Saz
çalışıma hayran oldu. Beni evine davet etti. Ben

sık sık onun dükkânına gidiyordum onlar da
ailecek benim çalıştığım gazinoya geliyorlardı.
Yıl 1949, Allahın emri Peygamberin kavli ile
Mustafa İpek'in kızı Münevver hanıma talip
oldum. 1950 yılında nikahımız kıyıldı, böylece
İzmirliilerin eniştesi oldum"

Ozan nişanlıyken gurbetten sevgilisi Münevver
hanıma yazar;

Geç vakit dönerim işten odama
Yalnızlık bir hüznün verir adama
Sen yoksun ki cevap versen sedama
Gel sen ol da şimdi kızma Münevver

1950 Mayıs üç idi
Ben bunu yazarken vakit geç idi
Resmin göz önünde uyku hiç idi
Hayal bana diyor "sızma" Münevver

Şiirin tamamı dokuz dördlükten oluşuyor.
Hasret biter evlenirler, geçim derdi başlar.
Taksim Kristal Gazinosu'nda çalışıyordu artık ve
Şişli'de bir ev tutmuştur sanatçı. Bağlamayı öyle
seviyordu ki, geceleri çalıştığı yetmezmiş gibi
gündüzleri bugün aynı adresteki dükkânında
saz dersleri de verir. Sonradan işine saz yapımını
da ekleyecektir. Burası hem dersane hem saz
ve tel yapımevi hem âşıkların toplandığı, misafir
edildiği, hiçbir Tanrı misafirin kapıyı kapalı
bulmadığı bir yer olmuştur.

Bütün bunlar olup biterken gezginci âşıklar
geleneğini sürdüren Şemsi Yastıman, altı yıl
Anadolu'yu gezmiş, kendi deyişlerini ve mahalli
türkülerini çalıp söylemiş.

Ozan yaşadığı dönemin sosyal konularına
uzak kalmamış, sorunları, dertleri taşlama,
destan, övgü biçiminde dile getirmiştir. Bunları
da nüktedan ve hazır cevaplılıkla işlemiştir.
Yapmacık ifadeler, zorlanmalar yoktur. Her
zaman olgun dizeler yazmasa da akıcı ve akılcı
bir dil kullandığı gözlenir.
Sosyal sorunlar arap saçına döndüğünde alır
sazı eline;

Şunu hepimiz bilirik
Şikâyetimiz çok dirik
Tam voltajlı elektrik
Arıyom da bulamıyom

Şöyle özeni özeni
Gerçekten plan çizeni
Tam bir trafik düzeni
Arıyom da bulamıyom
Bitiremem bir bir sayıp

Gerçeği demezsem ayıp
Sular idaresi kayıp
Arıyom da bulamıyorum
Daha sonraki dizelerde her zaman, hatta bugün
eskisinden daha güncel olan, durmadan kazılan
cadde sokaklardan da şikâyet eder
Yokluk, yoksulluk, bakımsızlık ve Tahtakurusu
Tahtakurusu elinden ben çok bizarım
Onu bilmem niçin kızarım
Öfkelenip ona destan yazarım
Düşmanım mı oldun tahta kuruşu
Ta gündüzden bana dişleri biler
Yavrusunu üstüme elekten eler
Teklif tekâlüfsüz koynuma girer
Sevgilim mi oldun tahta kuruşu
Hepimiz elinden kalmışsınız naçar
Zayıfı az yoklar, şişmana geçer
Lambayı yakınca tam gaz kaçar
Helikopter mi oldun tahta kuruşu
Davetsiz de gelir hiç hatır kırmaz
Uykusuz bırakır saati görmez
Gece mesaisinde tam yevmiye vermez
Gazinocu mu oldun tahta kuruşu
Teni çok naziktir değmeyin patlar
Bir gün aç kalsa hırsından çatlar
Bir yer bulmazsa tavandan atlar
Paraşütçü mü oldun tahta kuruşu
Karanlıkta sanki elinde fener
Uyumuş mu gelir bir dener
Her gün yarım okka kanım emer
Asistan mı oldun tahta kuruşu
Yakın arkadaşşı İhsan Hınçer şöyle der: "Şemsi'nin
hiç gülmeden güldürmeden konuşması
imkansızdır. Sohbetine doyum olmaz. Her
cümlesi nükte, tekerleme, darbı mesellerle
doludur."
Zafer Sülek onu Molière'e benzetmektedir.
"Espri ofisi dense yeridir. Sanki bu adamın surati
komedi tiyatrosudur. Bakar bakar gülersiniz.
Sohbetine doyulmaz, adeta radyodan skeç
dinler gibi olur insan. Katılma ne kelime,
gülmekten infilak etmemek için vidalarınızı
mütemadiyen sıkır durursunuz."
Neyzen Tevfik'le de arkadaşlığı olduğunu
burada belirtmekte yarar var.
Uzaylılarla sohbet şiirinden farklı iki dörtlük:
Merih mi Ay mı iliniz?
Hangi lisandan diliniz?

Sizin de çok mu deliniz
Uzaylılar hoş geldiniz
Ne durumda sizin devlet?
Liderlerde var mı hiddet?
Zor mu kurulur hükümet?
Uzaylılar hoş geldiniz
Sizin ora kış mı kar mı?
Bütçeniz geniş mi dar mı?
Dolmuş kuyruğunuz var mı?
Uzaylılar hoş geldiniz.
Veysel'le de büyük dostluğu olmuş Şemsi
Yastıman'ın. Veysel'in sazı bir kazada kırılınca,
Şemsi Yastıman hemen yenisini yapıp yollar.
İlk karşılaşmasında sorar "Baba nasıl yeni saz?
Alıştın mı?" Veysel gülümser "Ben ona alıştım
ya, o daha bana alışamadı, daha dilimi bilmiyo
benim" Takılırmış Veysel'e; "Sivrialan'da her gece
içiyomuşun, öyle mi?"
"İki gözüm kör olsun içmiyorum."
Para pul peşinde koşmadı hiç. Kalabalık ailesini
geçindirmenin ötesinde bir anlamı yoktu
paranın onun için. O nedenle hakkını yiyenlerin
peşine düşme gereği duymazdı. Sırtından para
kazanıyorlar diye kendisini uyaran dostlarına
hep aynı fıkrayı anlatırdı:
"Konu komşusu başlamışlar yeni gelini
kötülemeye. Senin kocan da pek boy
fukarasıymış, üstelik şurası da çirkin burası da...
Gelin varsın olsun demiş, babamın evinde hiç
yoktu ya." Yaptığı işi sahiplenenlere "Komşunun
boncuğunu çalan gece dakınır ya bunlar pek
yüzsüz, güpegündüz dakınıyorlar." Kızı; "Baba
beş yaşımdan beri biliyorum bu türkünün
senin olduğunu, niye malını sahiplenmiyorsun"
dediğinde "Bak kızım, ben zenginim, çok var
bende onun çaldığından, yoksulun biri varsın bi
iki malımı sahiplansın ne çıkar?"
Mizah, eserlerinin değil yaşam biçiminin de
parçasıdır. Onun hayranları da bu mizahın
parçası olurlar. Karadeniz'den ozana gönderilen
zarfın üzerinde şöyle yazar:
"Sayın Şemsi Yastıman
Kime sorsan gösterir
Beşiktaş-İstanbul"
Derlediği Atasözleri de vardır, özdeyişleri de.
Akça bulmuş da bohça bulamamış
Bir koyundan iki post çıkmaz
Çok temiz adamdır. Doğunca bir kere ebe
ölünce bir kere imam yıkasın kafi diyor.

Düğünde zurna hamamda kurna beğenmez.
Sahneye çıktığı yıllarda eşi Münevver hanımla
nişanlıdır. Ünlüdür ya pek çok aşk mektubu alır,
tövbe kimselere bakmaz.
Münevver hanıma duyduğu aşk büyüktür ancak
evlilik konusunda kafası karışıktır.
Vaktimiz geçiyor, yaş ilerliyor
Acep evlensek mi evlenmesek mi?
Kimisi bekârlık sultanlık diyor
Acep evlensek mi evlenmesek mi?
Ben kendi gönlüme hayli danıştım
Çok kızlarla senli benli konuştum
Talip oldum çok dil döktüm, tanıştım
Acep evlensek mi evlenmesek mi?
Bir İstanbul kızı dedi gelirim
Dedim beş yüz gayme aylık gelirim

Dedi bu boyama yetmez, ölürüm
 Acep evlensek mi evlenmesek mi?
 Çingene kızına baktırdım fala
 Dedim meslektaşız gel bana n'ola
 Abe dedi çeri başı pek bela
 Acep evlensek mi evlenmesek mi
 Fransız kızına baktım ki güzel
 Dedim kele votur nom ey matmazel
 Türkîş no parl dedi, okudu gazel
 Acep evlensek mi evlenmesek mi
 Bir Alman kızına dedim çok sayın
 Meedil kanst du mayne libling zayn?
 Dedi yetiremen sen bana tayın
 Acep evlensek mi evlenmesek mi?
 İngiliz kızına ettik dünürlük
 Dedim görü kud yu bikam may darling?
 Dedi senle edemem dirlik
 Acep evlensek mi evlenmesek mi?
 Şiir pek çok meşrepten halktan kadına dert
 yanmayla sürer, son dörtlük:
 Bu Şemsi Yastıman bilmem neylesin?
 Daha kime müracaat eylesin?
 Dinleyenler Allah için söylesin
 Acep evlensek mi evlenmesek mi?
 Hayatına mal olan sigara tiryakiliğinden
 pişmanlığı çok büyüktür.
 Tütünname: Harap Etti Tütün Beni
 Hem vallahi hem billahi

Veysel'le de büyük dostluğu olmuş Şemsi Yastıman'ın. Veysel'in sazı bir kazada kırılınca, Şemsi Yastıman hemen yenisini yapıp yollar. İlk karşılaşmasında sorar "Baba nasıl yeni saz? Alıştın mı?" Veysel gülümser "Ben ona alıştım ya, o daha bana alışamadı, daha dilimi bilmiyo benim" Takılırmış Veysel'e; "Sivrialan'da her gece içiyomuşun, öyle mi?" "İki gözüm kör olsun içmiyom."

Harap etti tütün beni
 Bu bir afet-i ilahi
 Harap etti tütün beni.
 Tez öldürmez zehir gibi
 Afet yapan nehir gibi
 Bombalanmış şehir gibi
 Harap etti tütün beni
 Doktorlar boşa mı söyler?
 İçmen deyi telkin eyler
 Duyun ey hanımlar beyler
 Harap etti tütün beni
 Gündüz dimem gece dimem
 Ana südü değil emem
 Bir iştahlı yemek yimem
 Harap etti tütün beni
 Sağlam idim oldum çürük
 Sinem oldu sanki körük
 Uykuda bile öksürük
 Harap etti tütün beni
 Hastalığı seri seri
 Nefes darlığı kanseri
 Hele midede ülseri
 Harap etti tütün beni
 Hani bunu kim önlüyor
 Öğüt versem kim dinliyor
 Çoğu yatakta inliyor
 Harap etti tütün beni
 Söylesin kim gördü ise
 Faydası nedir herkese
 Gitti sıhhat ile kese
 Harap etti tütün beni
 Bir ibret almadım fenden
 Kim hoşnut icat edenden
 Çoluk çocuk bıktı benden
 Harap etti tütün beni
 Yüz binde bir terk eden mert
 Tiryakilik onulmaz dert
 İnanın darbesi pek sert
 Harap etti tütün beni
 Nişanlıma ağzım koktu
 Dedi: bana talip çoktu
 Hayırlı işe nifak soktu
 Harap etti tütün beni
 Ne dersiniz gençler buna
 Yol giderim kona kona
 Sanki esir olduk ona
 Harap etti tütün beni
 En sert tütünü seçerdim
 Günde dört paket içerdim

İçmezlen dalga geçerdim
 Harap etti tütün beni
 Öyle yüz­süz bir misafir
 Hem de imansız bir kafir
 Armağanı safi zifir
 Harap etti tütün beni
 Şemsi der: bu vaziyetim
 Kendime eziyetim
 İçenlere vasiyetim
 Harap etti tütün beni

11 Temmuz 1994 tarihli gazetelerde çıkar haber "Kırşehirli ünlü halk ozanı Şemsi Yastıman, Çanakkale'nin Lapzeki ilçesinde öldü. 72 yaşında ölen Yastıman bir süredir kanser tedavisi görüyordu. Şemsi Yastıman'ın cenazesi bugün Lapzeki'de toprağa verilecek. 1923 yılında Kırşehir'de doğan sanatçı ilk ve orta öğrenimi sırasında saz çalmaya başladı. Yastıman 1950-1968 yılları arasında radyo ve sahne çalışmalarında bulundu. Türk halk müziği dalında çok sayıda derleme ve bestesi bulunan Yastıman evli ve dört çocuk babasıydı."

Kaynak: Şemsi Yastıman Hayatı ve Eserleri
 Dr. Erol Ülgen İstanbul 1995 Ahi Kültürünü
 Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayını

“ACI”LARI DAMITAN BİR KALEMİN

MAKSİM GORKİ'NİN MÜZE EVİ

Evin gece görünüşü

Yazı ve Fotoğraf: Ferhan Arpacık

Muhtemel ki, daha genç olmalarına rağmen 70'li yaşlarda gösteren bir adam ve kadın... Bezgin ve asık yüzleriyle ziyaretçileri karşılayanın ardından, ayaklarımıza galoş giyerek koridordan geçmemizi işaretlerle anlatıyorlar. Dosdoğru yemek odasına giriyoruz. İçimde yazarın "Çocukluğum" adlı eserinde anlattığı dönemin ruhu beklentisi var. Yemek odası ve öteki odaları gezerken bu yoksul ve acılı döneme ilişkin beklentim zayıflayıp silikleşiyor, hatta yazarın, romanını kendi gerçeğinden değil, kurguyla yazdığı izlenimine kapılıyorum. Sonra anlıyorum ki, bu ev yazarın çocukluğunu geçirdiği ev değil. Başı kötü başlayıp sonu iyi biten permasalları gibi diyorum içimden ve yazarın adına çok seviniyorum. Dönemin acılarını, algılarımızı acıtarak aktaran Maksim Gorki... Soyadı "acı" anlamına gelen asıl adıyla Aleksey Maksimoviç Peşkov...

Evi gezerken hayal gücümünden ve eserlerinden destek almak zorundayım çünkü, ne bu evde ne de Moskova'da Rusça dışında bir dil açıklaması bulunuyor.

Yaşlı ama nedense gençmiş de yaşlı gibi duruyormuş izlenimi veren görevli adam, imzalamam için ziyaretçi defterini bana uzatıyor. Kalın ciltli deftere, benden önce ülkemden birileri gelip burayı gezmiş mi diye çaktırmadan göz atmaya çalışırken, arkamdan bizimkilerin mırıldanmalarını duyup seviniyorum; "Bu adamlar çok katı, suratsız, evde de pek bir şey yok" türünden sözcükler çalınıyor kulağıma.

larıyla sohbet etmiş olduğu yemek masası, ağır Rus işçiliğinin hünerini gösteriyor. Merdiven korkuluğunun işçiliği de... Dönemin-den kalma olup olmadığını kestiremediğim çiçeklikler de...

Bahçedeki bankta soluklanırken, evin tam karşısındaki kiliseyi seyrediyorum. Kimileri bu ibadet mekânına Gorki Kilisesi diyor. İklim nedeniyle muhtemelen dört mevsim süresince hep sonbahar havasında gibi duran ağaçların yapraklarında, sarının çeşitli tonlarını keşfediyorum.

Evin karşısındaki kilise, Gorki Kilisesi
Çalışma odası

Yaşlı ama nedense gençmiş de yaşlı gibi duruyormuş izlenimi veren görevli adam, imzalamam için ziyaretçi defterini bana uzatıyor. Kalın ciltli deftere, benden önce ül-kemden birileri gelip burayı gezmiş mi diye çaktırmadan göz atmaya çalışırken, arkam-dan bizimkilerin mırıldanmalarını duyup seviniyorum; "Bu adamlar çok katı, suratsız, evde de pek bir şey yok" türünden sözcükler çalınıyor kulağıma. Belki, bir türlü yaşlı mı yoksa genç yaşta çökmüş mü olduğuna karar veremediğim görevlilerin, giyilmesi için onlara da yırtık pırtık terlikleri gösterdikleri için kızmışlardı. Kimsenin giymek istemediği bu Gorki zamanından kalmış havasındaki terliklerin yerine galoş giymek isteyenler 50 rubi ödüyor. Fotoğraf çekmek ise 100 rubi. Üst kata çıktığımda, pek çok yazar ve sanatçının evi gibi, duvarların kitaplar ve tablolarla dolu olduğunu görüyorum. Boş duvar yok. Gorki'nin soyadının anlamını yansıtan portreleri ziyaretçilere bakıyor. Kendisi gibi yazar, sanatçı, entelektüel dost-

Bahçedeki bankta soluklanırken, evin tam karşısındaki kiliseyi seyrediyorum. Kimileri bu ibadet mekânına Gorki Kilisesi diyor. İklim nedeniyle muhtemelen dört mevsim süresince hep sonbahar havasında gibi duran ağaçların yapraklarında, sarının çeşitli tonlarını keşfediyorum. Geniş sakin bir sokak... Zaman adeta donmuş, ruh ise capcanlı.

Dönemin acılarını, algılarımızı acıtarak aktaran Maksim Gorki... Soyadı "acı" anlamına gelen asıl adıyla Aleksey Makimoviç Peşkov...

Muhabbet makamıdır, çay tutkunları
dergâhının piridir, semaver.
Keyfin öteki adı.

Fasl-ı

Yazı: Ayşe Kilimci

Roma döneminden bu yana gerek şekli şemali gerek hüneri açısından semaver benzerleri kullanılmıştır ama çağımızın semaverinin yaratıcısı Ruslar olmuş. Onları, semavere yazılan Asya Türkleri izlemiştir. Yapımını komşu Ruslardan öğrenmiş, Buhara'da sürekli üretip durmuşlar. 19. yüzyılda İran, Moğolistan, Mısır, Anadolu ve tuhaf ama işin ustası Ruslara bile semaver satmışlar. Osmanlı'daki Buhara semaverleri yanında Rus yapımı bakırdan, pirinçten, üstü madalyalı, süslü semaverler de pek sevilmiş. Kullanım arttıkça 1870 yıllarında Erzurum ve İstanbul'da semaver üreticisi çoğalmış. Anadolu malı semaverler kısa zamanda İran'a yollanır olmuş. İcatçısı ve icapçısı Ruslar olsa da, semaver kültürünü, donanımını, kişiliğini bizim elimizde, bizim kalbimizde kazanmış. Çay töreni, muhabbeti çeşitleri kültürümüzde ancak semaverle anlam bulur, taçlanır. Kalabalık oturumların, muhabbetin, safanın esas yıldızı semaver, sufi meclisleri, muhabbet kıraathaneleri, yanısıra zengin konaklarının ve çayhanelerin vazgeçilmezi olmuş.

Elbet eşlikçisi çok...

Ocağı, alt yuvadaki ateş bölümü. Tepsisi, uzun tahta saplı, kondurmaca bacası. Kocaman, nakışlı musluk başı. Gövdesi, o gövdenin üstündeki küçük kapaktan suyu verilen su haznesi. İki yanında, kocaman halka küpeler gibi salınan ahşap tutamakları, genellikle sabit, salınımsız yani.

Çay töreni edavatı muhtelif, tepsi, ince belli çay bardakları, şekerdanlık, limon çatalı, şeker maşası, şeker makası (kıtlama töreni için)

Başrollerde muhabbet severler. Tatlı söz, ağır akan bir zaman. Malum, yeni zamanlarda akış hızlı, her an işi olan, her dem telaşeli günümüz insanı için semaverin fısıltısını dinleyerek, çayın demlenmesini beklerken söyleşerek zamanı ağır akıtmak, yahut ağırdan almak, söz konusu değil, nasıl olsun?

Semaver her yere yakışır bir muhabbet güzeli, kahvehaneye, evlere sofalara, bahçe masasına, yayla yaygısına, kır sofrasına... Nazsız niyazsız, altında yanan ateşten daha çok, muhabbetten tava, kıvama gelendir Semaver.

Rusça samo (kendi) ve varit (kaynatmak) kelimelerinden oluşur. Kendi kendine kaynayan, için için kaynayan anlayacağınız. Ama, bana sorarsanız asıl muhabbeti kaynatır. Kimileri gövdesindeki suyun evin öteki işleri için bir sıcak su deposu olarak kullanıldığı iddiasına güler geçerim... O eski evlerin kuzinesi, bahçesinde koca bakır kazanı içinde sürekli sıcak su varken, niye bu gönül gözesindeki saklı suya el atılsın, olancası bir çaydanlık kadar olan semaver suyundan niye medet umulsun, bunu fasl-ı semavere ihanet "telakki ederim", olmaz öyle şey. Nasıl ki çayın alt suyunu alıp gayrı işte kullanırken soğuk su koyup da demi sürdürmek nafîle ve yakışksız bir iş ise, bu da öyledir.

Edebiyata da mührünü vurmuş geçmiş, gümüş semaveri anlatır Halide Edip hanım, Sait Faik ise. "Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver, ne güzel kaynardı! Ali semaveri, içinde ne ıstırap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi. Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Ali'miz biraz şairce idi. Büyük değirmende bir elektrik amelesi için hassasiyet, Haliç'te büyük transatlantikler sokmaya benzerse de, biz, Ali, Mehmet, Hasan, biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar." der, semaver öyküsünde, belki de semaver hepimizin gönlündeki o aslanın cisimleşmiş şeklidir, kükremese de tıslar...

Semaver

İlahilerde "Semaverin kulpu iki, kaynadıkça çeker zikri, içer çayı eder şükürü, hüner senin ay semaver./Yan semaver, dön semaver, sende bir hal var semaver'der, inanç ehli. "Semaverin suyu aldan, getir sağdan götür soldan. Garipler anlamaz halden, hüner senin ay semaver./Semaverin kafesi var, insan gibi nefesi var, zikretmenin manası var, hüner senin ay semaver./Semaverin suyu inler anlar mısın neler söyler? Daim mevlayı zikreyler, hüner senin ay semaver./Semaverin musluğu var, çoban gibi ıslığı var, dervişlere dostluğu var, hüner senin ay semaver. (A. Önül)"

"Yar semaver gibisin, ortalıkta dönersin, keyfin tutunca yanar, keyfin kaçır sönersin" bile söyler şarkılar, yanılırlar, ne ortalıkta döner, ne keyfi konar göçer semaverin. O, hatun kişidir, sultan, tahtında mahallanır, dönenen tiryakileri...

Onsuz olunmaz bir iş iken Semaver, neden el çekti bizden?

Semaveri hamamlarda da görürüz. Şifadır, cana dermandır, o halde hamam yorgunluğu içindekiler, hem attıkları suyu almak hem canlarını dinlendirmek için, semaver çevresinde toplanır, soğukluk kısmında. Hamamı mühürler, safayı, muhabbeti mühürler, ne iyi icattır... (Hoş, başta muhabbet en iyi icattır, sonra muhabbeti cilalayan unsurlar, nesnelere, kişiler...) İlk semaver üretim merkezi, Rusya'nın güneyindeki Tula'da metal ustası İvin Listinsin tarafından kurulmuş. (Alıntı: Ayten Alkaşı, Halk Kültürüyle Söyleşi, s.43 Derin Yayını)

Ülkeler gezmiş, imparatorluklarda konaklamış, Orta Asya'nın yaygın ve

vazgeçilmez gerci semaver, 19. yüzyılda yeşil, kırmızı ve saf bakırla gümüş, demir ve tuğla çeliğinden yapılırdı.(age)

Tutamak, emzik, taşıyıcı oymalı ayakları üstüne oyma tekniğiyle çiçek, hayvan, marka, madalya yahut üreticinin, ustanın uygun gördüğü motif, biçim, şekil işlenen o şingir mingir semaverleri günümüzde arasanız da bulamazsınız. Artık onlar da bir örnek, hayatlarımız gibi. Metalik ve elektrikli oldular, dilleri de tweet dili, kısa kesiyor, muhabbet makamından değil, steno makamından bu yeni semaverler.

Bir dönemin çay sohbet ve toplantılarında çayı iyi, zarif biçimde sunmak kadar, ev sahibinin servet samanıyla, töre bilirliliğiyle, kudret ve seceresiyle de öğündüğü aralıklardı semaver molaları. Yahut masalı.

Körük semaverlerin koca, şişkin gövdesinin ortasından geçen baca, alttaki ızgaranın üstünde yanan kor ateşten galeyana gelir. Baca çevresindeki su deposu, gövdenin üstündeki, kapağı istenince yana çekilen aralıktan doldurulur. Su, ağızdan birkaç parmak aşağıya kadar doldurulur, porselen demlik çay katılıp, tozu gidip kendi nemlenecek şekilde soğuk su geçirildikten sonra, semaverin başına tac gibi oturtulur. Dikkat buyurun, herhangi bir yere, tepeye değil, "demaş" denen ağıza. Nefeslikten buharını saliverince semaver, alttaki kocaman, oymalı tutamağınan çevirerek akıtılan musluktan alınan kaynar suyla demlenir. Demini alasıya muhabbette iki satır yolalanır.

Semaver aceleye gelmez, muhabbet de öyle, ehl-i gam beklemeyi bilir, sabrı da...

Kül çekme ve havalandırma delikleri de olan ateş bölmesinden kömürle ısıtılan türlerinde daha az su depolanır. Günümüzün elektrikli şipşak semaverlerinde artık gövdenin ortasında olmasına gerek kalmadığından, boru hacmi de su gövdesine katılmış olsa da, su çok, ne çare vakit az'dır...

Ne Çay Tükenir, Ne söz, ne insan...

Artık bizden usul usul el çekiyor semaver, onu yapan atölyeler bir bir kapanıyor.

Boyutları küçükten büyüğe, beş yahut kırk litreye kadar olabilir, günümüzde por-seleni, çeliği olsa da makbulü, esaslısı bronz misvar denenleridir. İki üç asır tarihte boy gösteren semaverin yapımı, hızlanıp değişen günümüz hayatının akışında ona ayıracak zaman ve derman kalmadığından, daha doğrusu muhabbet unutulup, seyir çoğaldığından, artık azalmıştır, çok azalmış...

Bizde semaver yapımı ve tadına varma sanatı yedi asır öncesine kolatar.

Anadolu'nun bereketli siyasi ve kültürel tarihinin en karmaşık dönemini içeren bu yüzlerce yıllık zamanda sanat belli başlı atölyelerde, kıt teknikle ama kusursuz bir gönülle, yapılagelmiş. Güç, ama sevince, tutkuyla yapılan, üstesinden gönülle gelen bir uğraş. Bakır, bronz ve pirinçten mamul semaverler, Osmanlı dönemi-nin ihtişamından, cumhuriyetin yalınlığına farklı formlarda uzanmış.

Doğu, Güneydoğu bölgelerimizdeki atölyelerde yapılan bakır, bronz semaverlerle karakteristik özellikleri, öteki bölgelerdeki semaverlerle şaşırtıcı bir benzerlik içinde. Sanat zevki, özen, adeta şefkatle işlenmiş gövde süsleri ve formdaki estetik, başka hiçbir metal üründe göremeyeceğimiz bir unsuru şart kılmaktadır, muhabbet ve çay sevgisi, hatta tutkusu... Tutku, yani biribirinsiz olamamak... Sevmenin soyadı.

Dövme ve döküm tekniğiyle yapılan eserler, kazıma, kakma, oyma, yıldızlama gibi metal süsleme teknikleriyle işlenmiştir. Zengin, ilginç süslemelerle metal eser nakış nakış işlenir. Anadolu'nun Kars gibi, Eskişehir vb. gibi kıyı uzun şehirlerinin vazgeçilmezidir semaver, öyle ki, sabahtan ocağı tutuşturulur, incecik cıralar, ispirotolu bezle kömür yanar, kor olur, akşama, gece yarısına dek sönmez, çay eskidikçe yenilenir, ama kapının ipini çeken herkese, hemen bir bardak demli çay koşturulur. Coğrafyada sınırlar olsa da, kalp hudut tanımaz. Bir semaver, onun sırdaş fısıltısı, çayın buruk demi bütün sınırları aşar da gider. Gurbete de gönüle de sınır olmaz... Şehriyar ne der, hatırlayın:

"Haydar baba, dünya yalan dünyadı/ Süleyman'dan Nuh'dan galan dünyadı/ Oğul doğan erde salan dünyadı/ Her kimseye her ne verip alıpdı/Eflatun'dan bir guru ad galıptı."

Eflatun'dan bir kuru ad kalsa da, insanlığın görkemli, dayanışmalı hayatından geriye kalan esas kızdı, semaver, kadını niyeyse. Çevresine toplayıp, avutup, fısıldayıp, sır saklayan olduğundan elbet, başka neden olacak?

Artık bizden usul usul el çekiyor semaver, onu yapan atölyeler bir bir kapanıyor. Evlerin süsü, geçmişin sesli, ışıltılı, fısıltılı, sıcacık dili bazı otantik mekânlarda yahut meraklı evlerde bulunsa da, ahali mecburi hizmetini tamamlamış, öyle görünüyor.

Hani gün çaysız, çay töreni semaversiz olmazdı?

"Semavere od salmışam/ İstekana gend salmışam/ Yarım gedip tek galmışam/ Ne gözeldir yarın canı" dizelerini aktaran Neşe Kutlutaş'a (Kayıp Topraklar, Birun Yayıncılık, s.16) selam ederken, ağır ağır uzaklaşan semavere ve elbet onunla birlikte çay törenlerine, faslı muhabbete de el sallamaktan gayrisi gelmiyor elden... Yani insandan demir almaktan gayrisi...

Desem de inanmayın... Ne çay tükenir, ne söz, ne insan...

Hani gün çaysız, çay töreni semaversiz olmazdı?

Demirtaş Ceyhun "Yaşasın Aziz Nesin" kitabında, Aziz Nesin'in "çay"a düşkünlüğünü anlatır:

"Aziz Bey, dehşetli düşkündür çaya. Dehşet bir çay tiryakisi- dir. Şeker çayın tadını bozuyor diye, şeker de koymaz içine. Çalışırken de çaydanlık kaynar durur ocakta. Akşama kadar bilmem kaç bardak şekersiz çay içer."

Rahmetli babam da iflah olmaz bir çay tiryakisi idi. Ama çayı şekersiz değil de, Erzurum usulü kırtlama içerdi. Kaya şekerini bir kerpetenle yeşil mercimek büyüklüğünde par- çalara böler, bir parça şekerle iki üç bardak içerdi. Şeker bulamadığı zamanlarda ise kuru incir ve üzümle içtiğini

bilirim.

ÇAYIN DEMİ SEMAVERDE

Benim çay kontenjanım ise sabah ve akşamüstü olmak üzere ikişerden dört bardakla sınırlı, hem de öyle "sallama" değil, hakiki dem olarak...

Çayın demi denince "semaver"i unutmamalı...

Çünkü çayın demi en hakiki olarak semaverde çıkar.

Erzurum'daki çocuklu- ğumda da evde çay sema- verde demlenir, yemekler "kuzine" sobalarda yapı- lırdı.

1954'te Erzurum'dan ana yurdu İzmir'e göçerken; zamanlar Erzurum-İzmir arası dört gün, dört gece hay huy içinde bizim se- maver de kayıplara karış- mıştı.

Babam kırk yıl o semave- rin anılarıyla yaşamıştı.

Aziz Nesin'in çay tiryaki-

liğinde semaverin de büyük bir etkisi olmalı, ki büyük bir semaver koleksiyonu vardı.

Bir Samsun gezisinde bütün bir gün bir Rus yapımı sema- verin peşine düştüğünün yakından tanıştım.

Şimdi diyeceksiniz ki nereden çıktı bu semaver tantanası? Bedri Rahmi Eyuboğlu, Tan gazetesinin 21 Haziran 1936 tarihli sayısında 18 Haziran 1936'da ölen Maksim Gorki'yi anlatırken semaverden de söz ediyor.

Bir yazarın ardından yazıların en güzellerinden bir örnek... Eyuboğlu, yazısına okuduğu bütün Rus romanlarında se- maverde rastladığından söz ederek başlıyor ve devam edi- yor:

"Fakat Maksim Gorki'den okuduğum tek bir roman olan 'Ana'daki kadar keyifli keyifli kaynayan semaveri ötekilerde bulamadım. 'Ana'yı okuyalı yedi sekiz sene oldu. Fakat bana

öyle geliyor ki, Maksim Gorki'nin kahramanlarına bütün sayfalarda fıkır fıkır kaynayan bir semaver tem- po tutuyordu."

Devam ediyor Eyuboğlu:

"Bu semaver mukaddes bir ateş gibi mütemadiyen kaynıyor. Ve bütün kahramanlarının gözünde tüten bu semaverden Gorki nihayet kendi eliyle güzel demlenmiş ve enfes ren- gine güç ad bulunan çayı sunuyor."

Bir zamanlar Beyazıt'taki Sahaflar Çarşısının girişindeki sabahçı kahve- sinde buluşan neyzenler çaya daha iyi tat versin diye demliğe bir paket "Bafra" sigarası tütününü atarlarmış...

ÇAYLAR ŞİRKETTENDİ...

Benim bir şiir kitabımın adı "Çaylar Şirketten"dir. Sevgili arkadaşım Erdo- ğan Tokatlı filmini de yapmıştır.

Bugün Tokatlı da aramızda değil.

Otobüs şirketleri "çaylar şirketten" sözünü tedavülden kaldırdı, artık otobüs içinde kâğıt bardaklarda çay servisi yapıyorlar.

Semaverler de sessizce çıkıp gitti hayatımızdan...

Şimdi "çay makineleri" revaçta...

Siz yine de buyurun bir eski zaman neyzeninin semaver- de demlediği ve Maksim Gorki'nin sunduğu çay servisi- ne...

04 EKİM 2012, BİRGÜN

"Fakat Maksim Gorki'den okuduğum tek bir roman olan 'Ana'daki kadar keyifli keyifli kaynayan semaveri ötekilerde bulamadım. 'Ana'yı okuyalı yedi sekiz sene oldu. Fakat bana öyle geliyor ki, Maksim Gorki'nin kahramanlarına bütün sayfalarda fıkır fıkır kaynayan bir semaver tempo tutuyordu."

Bir zamanlar Beyazıt'taki Sahaflar Çarşı- sının girişinde- ki sabahçı kah- vesinde bulu- şan neyzenler çaya daha iyi tat versin diye demliğe bir paket "Bafra" sigarası tütününü atarlarmış...

Where is the Soul

“Sıradan Malzemeyle Estetik Masallar Diyarı” Suzy Hug Levy Atölyesi

Yazı ve Fotoğraf: Elvan Arpacık

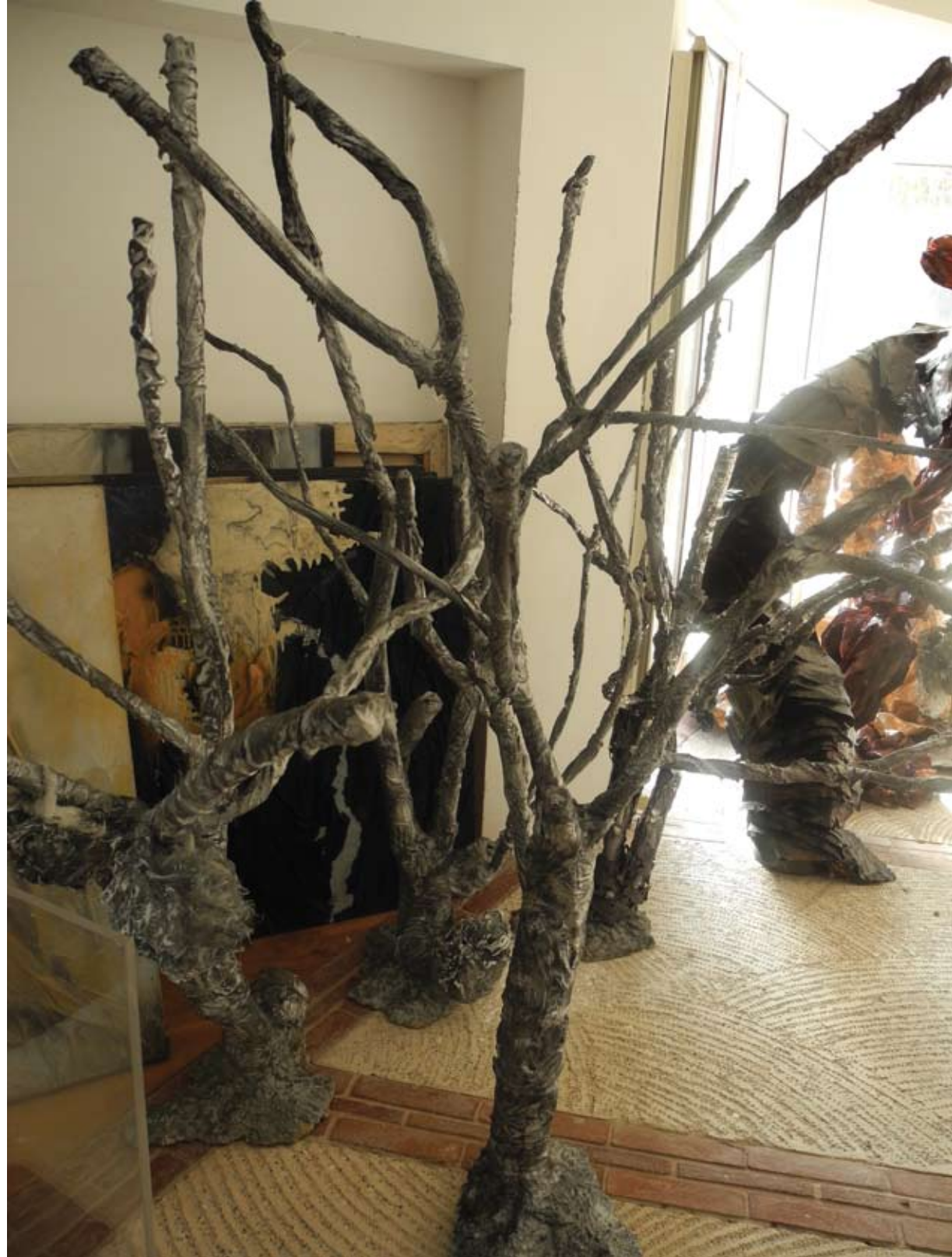
Azman kent İstanbul’un göbeğinde, umulmadık bir dinginlik içinde, sepya kartpostalları andıran bir sokakta Suzy Hug Levy Atölyesi.

Kendine bir çalışma mekânı ararken görmüş bu sonradan Alice Harikalar Diyarına döndüreceği gecekonduyu. Tapuluymuş. Anlaşma sağlanmış ve o gün bugün sanatının mutfağı burası. Dört beş yaşlarında parmakları piyanonun tuşlarıyla temas etmiş, annesi yılmayıp Allahın günü konservatuvara taşımış Suzy Hug Levy’i. Hocası Ferdi Statzer, kaybedilen bir nota defteri yüzünden kulaklarını çekinceye kadar sürdürmeye çalışmış bu müzik macerasını isteksizce. Biraz küllenen sanat duygusu, bir süre sonra yeniden canlanmaya başlamış. Harlandıkça harlanmış, ki bunun izdüşümleri atölyenin her köşesine sinmiş.

Bodrum katla birlikte üç kattan oluşan atölyenin her katı yekpare edilerek genişletilmiş olmalı. Üst kattaki pencerenin açıldığı manzarayı gösterip “Pastelle yaptığım ilk çalışmayı işte buradan bakarak yaptım” diyor. Küçük pencerenin önünde uzanan bahçe, 18. yüzyıl İngiliz manzara resimlerini andırıyor. Gün ışığı bahçede bütün şirinliğini gösteriyor, yer yer şımarıyor. Işıklı bir gün. Sağıma soluma bakıyorum; tel örgü, kâğıt ve tutkaldan yapılmış kadın elbiseleri, sultan çeyizlerini andırıyor... Arkadaki beyaz duvara düşen kül rengi gölgeler seyri doyumsuz görsellikler yaratıyor. Bildiğimiz tel örgü, Suzy Hug Levy’nin yorumuyla bürümcük, kâğıt ve tutkal ise mücevher olup çıkmış. İpek üstüne tel kırma, pulla işlenmiş, sırmalı incili atlastan birer kadın giysisine dönüşmüşler. “Doğa ve kadın, hep bu ikisini temel aldım çalışmalarında. İkisi de üretken” diyor.

Var olmayı borçlu olduğumuz doğayla zıtları durmamız, onda sanatsal bir tepkiye yol açıyor. Doğaya borçlu olduğumuz özrü, bir sanatçı olarak çoğu atık, sıradan malzemelerle dile getiriyor. En azından ben böyle anlıyorum. Kimi zaman da video entalasyonlar ve fotoğraflarla. “Genesis” adlı video gösterisindeki gibi: toprak ana, ana kraliçe Gaia kımıl kımıl. Giderek artan bir hareketlilikten sonra yaratıcı Gaianın bağrından çıkan genç bir kadın ve incir ağacı.

Mutluluk ihtiyaçların çoğaltılması değil azaltılmasıdır diyen ekolojist düşünürü doğrularcasına tükenen balıklar için düzenlenmiş Japon cenaze töreni fotoğrafına bakıyoruz; sohbet doğaya

Kâğıtlardan İstanbul silüetlerine göndermeler

takındığımız umursamaz tavırdan yakınmaya dönüşüyor: Tedirginiz; nüfus patlamasının, çevre kirliliğinin ve insanın değerinin gözden yitirilmesi nedeniyle gezegenimizin aldığı yaradan. Sistemin canlı veya cansız herhangi bir unsuruna verilecek zararın, mavi gezegene ve bu arada kendi yaşamımıza da zarar vereceğinden. Bilinemez bir karanlığa sürükleniyor olmaktan.

Bahçeyi işaret ediyor “Bahçemin yanındaki arsayı dikenli tellerle çevirebilmek için çamımı, defnemi, mimozamızı kestiler. Gövdelerini de bahçenin ortasına attılar. Ben onları sanatıma malzeme yapıp bir tür koruma altına aldım”

Bu yaklaşımı Fındıksuyu Çevre Düzenleme Projesinde de hayata geçiren Levy, elden çıkarılan, terk edilen, yüzüne bakılmayandan bir sanat yapıtı ortaya çıkarmış.

Sarıyer’e bağlı Büyükdere Mahallesi, Fındıksuyu semtinde çağdaş bir anlayışla gerçekleştirdiği çevre düzenlemesi alışılmadık bir sanat etkinliği özelliği taşıyordu. Fındıksuyu’nda terk edilmiş bir kır gazinosundan arta kalan yıkıntılar arasında kendi sanat anlayışına göre bir düzenlemeye giren Levy, yıkıntının duvarları, bacaları, mutfak tezgâhları ve damını, bir kolaj mantığı içinde yenileştirerek sanat yapıtına dönüştürmüştü.

Duvarda bürümcükten yapılmış izlenimi veren ama ince tellerden imal tanrıçalar süzülüp, hatta uçuşup durmakta. Tomur Atagök’le birlikte çalıştıkları “Tanrıçalar” sergisinden. Hangi tanrıçalar ki bunlar? Hitit Panteonundan dişil tanrıçalar mı? Güneş Tanrıçası Arinna mı, Şaman Tanrıça Umay olmasın?... Kutsallık taşıdıkları aşikâr. Mitoloji dünyasında “kutsal güç” doğada içkindir ve o zaman bütün var olan kutsaldır. Tanrıçalar serisindeki figürler çok narin, varla yok arası şeffaflıkta. Buna karşın tavandan sarkan çok göğüslü doğurgan tanrıça Kibele ise onlar kadar şık ve edepli değil. Daha frapan ve gösterişçi, renkli albenisi göz alıcı değil göze batıcı. Önce kafasındaki fikir netleşiyor Suzy Hug Levy’nin. Ve sonra düşüyor onu anlatacağı malzemenin peşine. Kimi zaman avcı derneklerinden kurşun kovanlarını topluyor, kimi zaman bir paraşüt fabrikasından paraşüt yapımında kullanılan ipliklerin ricacısı oluyor, hatta fermuar fabrikasında kullanılan plastik malzemelerin... ve kim bilir daha nelerin. “Atmayın bana verin” diyor ve onlardan yeni bir doğa; yapay-atık-kullanım dışı-hırpalanmış-posası çıkarılmış olandan bir evren yaratıyor. Kesilen ağaçlardan artakalan kütükler, hurdalıklardan toplanmış paslı tenekeler ve kâğıtlar... bu evrenin ikonları, figürleri kahramanları... Yaşamdan emekli edilmiş ne varsa yeniden sanat objesi olarak yaşam buluyor.

Yok edilende var edilen diye bir tanımlama deneyime girişsem de vazgeçiyorum, bundan çok daha geniş ve kavrayıcı bir tanıma ihtiyaç duyuyor Suzy Hug Levy’nin çalışmaları. Kapsayıcı bir tanım bulamıyorum. Ödüller getiren “Kâğıtlar” serisinde İstanbul’un silüetlerine göndermeler, magazinler serisinde ise güncel, geçici ve yüzeysel olanın renklerinden zamanın ruhunu okuma olarak yorumlanabilecek yaratıcı deneyler söz konusu.

Adada bulunmuş bir fayton tekerleğinin içine yerleştirilmiş sıkıştırılmış gazete balyaları, gündüz ve gecenin şiiirine dönüşebiliyor. Bu nedenle tekerleğin lacivert, yeşil, az turuncunun hâkim olduğu kısmına moonlight (ay ışığı) keskin sarı, kırmızı, mor ve beyazlardan oluşan kısmına sunshine (günüşiği) adını veriyor.

Bodrum katta, incecik plastik beyaz borularda hayat bulmuş bir kadın gövdesi havadaki hafif bir rüzgârda salınıp duruyor. Göçlerin anlatıldığı

Sanatçının kendisini model olarak kullandığı bir çalışma

“Atmayın bana verin” diyor ve onlardan yeni bir doğa; yapay-atık-kullanım dışı-hırpalanmış-posası çıkarılmış olandan bir evren yaratıyor. Kesilen ağaçlardan artakalan kütükler, hurdalıklardan toplanmış paslı tenekeler ve kâğıtlar... bu evrenin ikonları, figürleri kahramanları... Yaşamdan emekli edilmiş ne varsa yeniden sanat objesi olarak yaşam buluyor.

bir başka çalışmada göç toplulukları, minik ampullerde simgeleşmiş. Bu lambalara bağlı onlarca düğme var. Bastığınız düğme ile bir lamba yanıyor, siz ait olduğunuz göç toplumunu seçtiniz belki.

Kadınca sabrın bir başka ifade şekli; beyaz kalın teller eğilip bükülerek motiflere, motifler bir dantel örtüye dönüşmüş. Bu dantel örtüyü de yine içi boş bir kadın bedeni sarıp sarmalanmış, üstelik insan boyunda. Kürk mantosuyla bir başka içi boş kadın bedeni; kürkü çivilerden...

Turgay Artam'ın müzayede kataloğu, Suzy Hug Levy'nin hayranlığını kazanmış sanatçıları bir araya getirdiği özel bir çanta, askısı da var. Asetatlara dizilmiş incilerden oluşan alfabe...

Deyim yerindeyse rahleli tedrisattan geçmiş kalemler; bir rahlenin iki yatağına sıralanmış.

Hamursuzdan yaptığı kitaplar kitaplığında dizili. Yanındaki rafta modern toplumun sayısız sıkıntılarına dikkat çeken ekoloji derneklerinden verilmiş ödüller takdirnameler...

Ocak 2013'te Galeri Apel'deki sergisi için aradığı malzemeyi tedarik etmenin sevinci içinde. Arzu ettiği minik bir gelinlik hatta minik bir göğüslük ve bir de jartiyer... Malzemeyle yerleştirmesiyle belli ki sahne kafasında hazır. Bu üç katlı mekânda; büyü bozulmuş dünyada büyücülük yapan bir sanatçı var.

Durduğum yerden bakınca, “Habitat” için lale soğanlarından yapılmış “Ay”ın önündeki yıldız bayrağımız diyorum kendi kendime. Merdivenlerden inip yakına gelince, yıldızın, kurşun kovanlarından yapılmış bir kuş, “Ay”ı bütünlemeyen bağımsız bir figür olduğunu anlıyorum. Mekânda

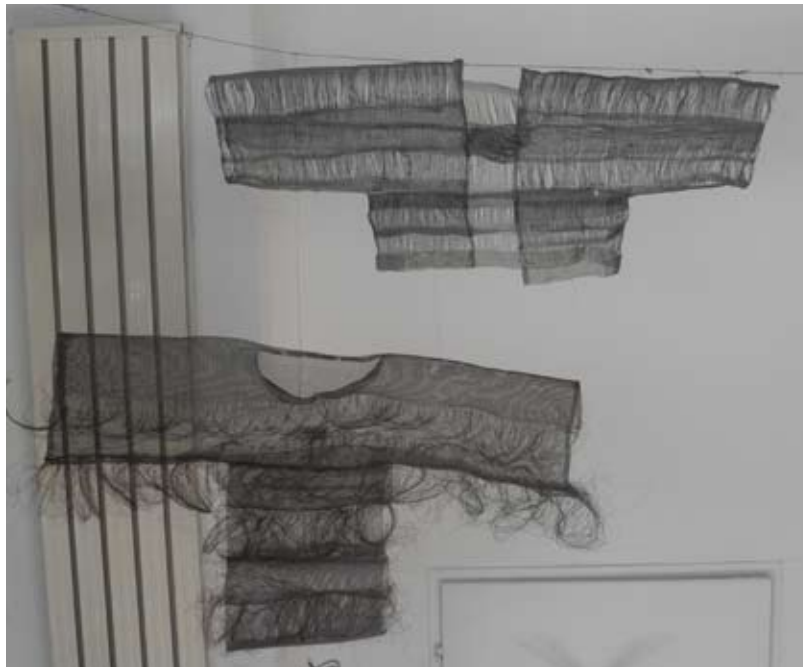
“Ay”ın önündeki yıldız bayrağımız diyorum kendi kendime. Merdivenlerden inip yakına gelince, yıldızın, kurşun kovanlarından yapılmış bir kuş, “Ay”ı bütünlemeyen bağımsız bir figür olduğunu görüyorum. Mekânda gözlerimizi yanıltan bir sihir olmalı.

gözlerimizi yanıltan bir sihir olmalı.

Doğadan kovulan malzemeler bu tılsımlı mekânda çok özel bir estetik duyarlılığa ulaşıyorlar.

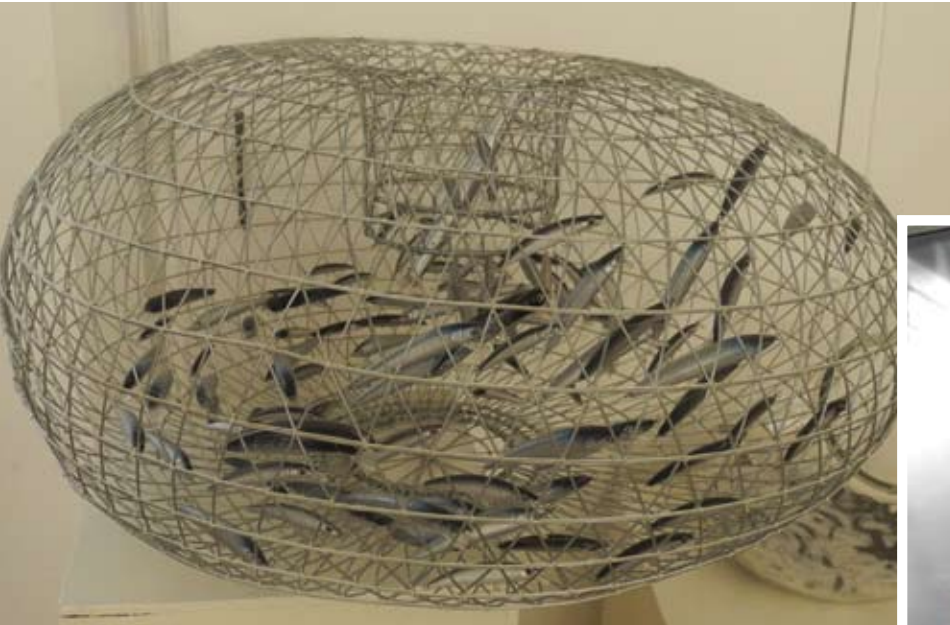
Suzy Hug Levy'nin kendine özgü bir evreni ve bu evreni ifade eden özel bir dili var. Bu evrendeki çoğu şey-madde- malzeme-gözden düşmüşken, Levy'nin elinde sanat katına yükselmiş, saygınlık ve kişilik kazanmış. Her şey, bir şeyken, başka bir şey olmuş. Doğada insan müdahalesiyle sistemin dışına çıkarılmış olan, sanatçı müdahalesiyle tinsel dünyanın sistemine girmiş. Yeni bir varlık kazanmışlar. Bu varlıkların karakterlerini Suzy Hug Levy'nin dokunuşları belirliyor: mistik, girişken, çekingen, atılgan, çocuksu, gururlu, huzurlu, şaşkın, bilge, arsız, özgeci...

Bana kalırsa mekândan girince hissedilen fark, insan hırsları ya da endüstri adına doğaya müdahale ile sanat adına doğaya müdahale arasındaki fark.

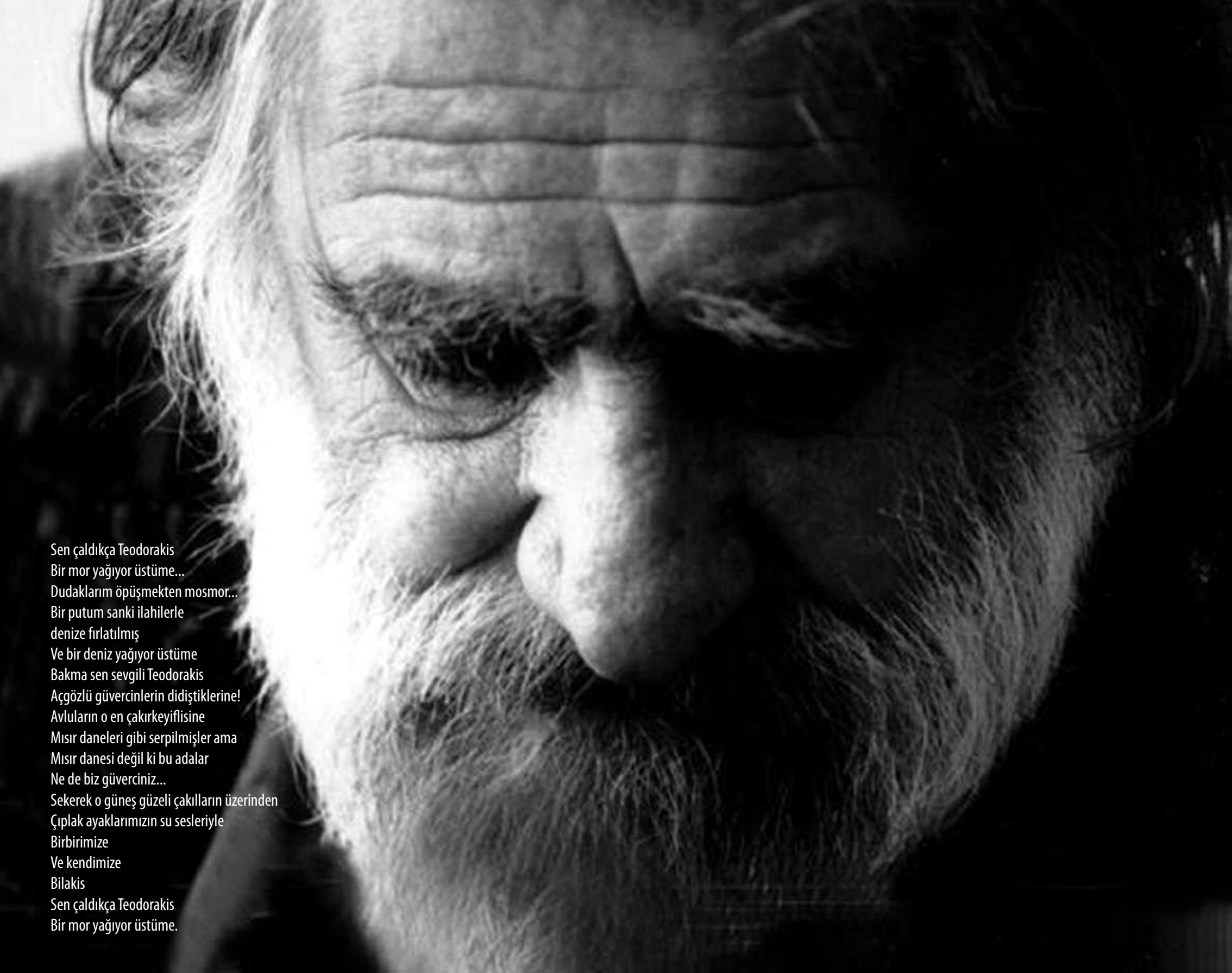
Rüzgârda kraliçe gibi salınan kadın bedeni ince plastik borudan. Mücevherden kaftan gibi duransa tel tutkal ve kırpıntı kâğıt. Peşine takıldıkları balık nedeniyle ağa doluşan balıklar.

Asetat üzerindeki kadın, ışığın konumuna göre biçimleniyor. Peşisıra gelen asetatlarda erkeğe dönüşüyor.

Teller gümüş gibi parlıyor. Işıkla flört ederken oluşan gölgeler yeni hikâyeler anlatıyor.

Sen çaldıkça Teodorakis
Bir mor yağıyor üstüme...
Dudaklarım öpüşmekten mosmor...
Bir putum sanki ilahilerle
denize fırlatılmış
Ve bir deniz yağıyor üstüme
Bakma sen sevgili Teodorakis
Açgözlü güvercinlerin didiştiklerine!
Avluların o en çakırkeyiflisine
Mısır daneleri gibi serpilmişler ama
Mısır danesi değil ki bu adalar
Ne de biz güverciniz...
Sekerek o güneş güzeli çakılların üzerinden
Çıplak ayaklarımızın su sesleriyle
Birbirimize
Ve kendimize
Bilakis
Sen çaldıkça Teodorakis
Bir mor yağıyor üstüme.

“Ne Kadar Yalansız Yaşarsak O kadar İyi”

Can Yücel

Yazı: Necati Güngör

Can Yücel'i ilk tanıdığımda, onun kişiliğini, kimliğini bilmiyordum henüz. Okuma tutkunu, bir gün yazar olma heveslisi, başında kavak yelleri esen, lise birinci sınıf öğrencisiydim Malatya'da... Can Yücel de -sonradan kimilerini yakından tanıyacağım- ünlü birçok yazar çizerle birlikte (Ressam Balaban, Ozan Nesimi Çimen, Yaşar Kemal, Çetin Altan, Şükran Kurdakul ve başkaları) Malatya'ya gelmişti. Uzunca boylu, gür kaşlı, sakallı, ağzından sigarası eksik olmayan ve daha çok "Hasan Ali Yücel'in oğlu" sıfatıyla tanınan biriydi.

Şairliği, çevirmenliği kimsenin umurunda değildi henüz. Altmışlı yılların Malatya'sında, o soğuk güz sabahlarında Renkli Sinema'nın yanındaki Renkli Kiraathane'ye gelir, kalın öksürük sesleri, sigara dumanları arasında is kokulu kömür sobasının çevresindeki insanlara katılır, gür kaşlarının altına bakışlarını gizleyerek, öyle suskun, halim selim oturup demli çayını, sade kahvesini içer ve sigarasından dumanlar emerek akşamdan kalmalığı üzerinden atmaya çalışırdı. Çevresindekiler onun kim olduğunu bilmesede, efendiden, okumuş yazmış bir kişi olduğu sezgisiyle mesafeli bir yakınlık gösterirlerdi. O rint meşrep, o kalender görünüşlü "garip âdem" in, bir dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Bey'in biricik oğlu, Cambridge'lerde okumuş, BCC'de programlar yapmış, sonra Avrupa'nın olanaklarına tekme savurup baba ocağına dönmüş bir zat-ı muhterem olduğunu nerden bildi Malatya halkı? Oysa üstadın protestocu kimliği, delege olarak katıldığı kongre salonunda yankılanıyordu o günlerde: Ayak oyunları ile delegeliği engellenen bir arkadaşına yapılan haksızlığı protesto etmek için, onun ayakkabısının tekini kendi ayağına geçirip salonu boydan boya adımlıyor; böylece kendine özgü biçimde arkadaşına arka çıkıyordu. Yine üstadın değişik bir protestosuna, -üniversitede okumak üzere geldiğim- İstanbul'da tanık olacaktım. Siyasal baskıların arttığı yetmişli yılların başında, Sinematek'te yapılan bir toplantıda, salonda bulunan dinleyici kitlesini "küfür duruşuna" davet edişi unutulmaz anılardan biri olmuştu. Sonraki günlerde sıkıyönetimce tutuklanıp hapse atılmış; bir yandan hapishaneden şiirleri gelirken, bir yandan da termosta şarap yaptığı haberleri dolaşıyordu ortalıkta. İşte, o günlerin ürünü bir şiiri...

Bileklerimizi morartmış yeni Alman kelepçeleri Otobüsün kaloriferi bozuldu Kaman'dan sonra Sekiz saat oluyor karbonatlı bir çay bile içmedik Başımızda prensip sahibi bir başçavuş Niğde üzerinden Adana'ya gidiyoruz. Bi sen eksiktin ay ışığı Gümüş bir tüy dikmek için manzaraya!

Evet, o bir direnç ve protesto adamıydı. Baskı altında, demir kapılar ardında ya da bilekleri kelepçeden morarmışken bile, bunu yapanlara inat yaşama sıkı sıkıya bağlıydı!

Can Yücel'in o eğilmez bükülmez, dosdoğru kişiliğinden kaynaklanan esprilerine, çağdaş bir Nasrettin Hoca gibi güldüren işlerine, nüktelerine, şair Eşref misali keskin diliyle yontup fırlattı oklarına kâh tanık olacak, kâh efsane gibi anlatılagelen hikâyelerini dinleyecektim Babali'de...

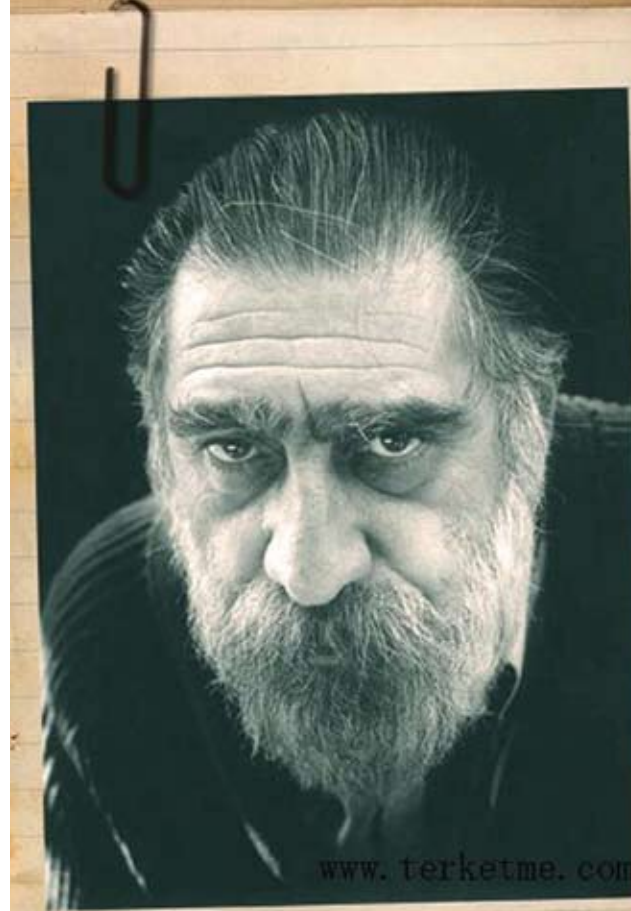
Çalıştığım bir yayınevinde üstadın bir çevirisini yayımlayacaktık. İngilizceden yaptığı çeviriyi adeta Türkçede yeniden yazıyordu. Örneğin

Amerika'da pamuk tarlalarında çalışan zencilere, Urfa köylüleri gibi hoyrat söyletiyordu! Ya da Shakespeare'in İngiliz soylularını, Osmanlı Sarayı'nın insanları gibi konuşturuyordu: "Seninle halvet olalım Mirim!"

O günlerde Nişantaşı'da bulunan yayınevinin Maslak'ta taşınması söz konusuydu. Bunu işiten yazar ve çevirmenler o denli uzağa gelip giderken zorlanacaklarını düşünerek kaygılanıyorlardı. Can Yücel de memnun olmamış bu duruma, ama bunu bir espriyle dile getirmişti: "Oralarda otel falan vardır umarım!"

Ne tuhaf: O yıllarda şehir dışı sayılan Maslak, bugün adeta lüks oteller semti gibi!

Can Yücel uzun yıllar, o, pek sevdiği Üsküdar Kuzguncuk'ta oturdu. Çoğu zaman üzerinde babasından kalma giysilerle dolaşıyordu. Pantolonun paçaları kısalmış, sarındığı kalın palto üzerinde biraz bol duruyordu... Ama boynunda illa ki fular olurdu. Zamanla ağarmış olan düzensiz sakalının kılları sigara dumanından sarıya

Yeter

Çok uzun bu uzantılar
Üç dakika yeter bana
Çocuk sesleri için
Mektepten dönerken

Üç dakika yeter bana
Öpmek için gözlerinizden
Ve cennetten kovulmak için...

Can YÜCEL

facebook.com/BaskentAyrilik

dönüşmüştü. Kalın paltosunun cebinde de mutlaka, vapurda okumak için sekize katlanmış bir gazete bulunurdu. Bir gün elinde taşıdığı gazetesini masamda unuttu. O gittikten sonra fark ettim: Gazetenin kıyısına mavi tükenmezle bir not düşülmüştü: “Bütün dâhiler fırlamadır / Ama her fırlama dâhi değildir.” Kitaplarına girmeyen bu aforizmayı, nedense kesip saklamayı akıl etmedim...

Gençlik yıllarında yurt dışına giderken vapurda daha önce tanımadığı bir işadamlıyla tanışır, ahbablık ederler. Daha doğrusu o kişi Can Yücel’in babasını tanıdığını söyler, söyleşileri bu yönde gelişir. Mesleğini, öğrenim durumunu, ne işle meşgul olduğunu sorar yol arkadaşı; o da, şair olduğunu, çeviriler yaptığını, klasik Batı dilleriyle İngilizce bildiğini söyler. Arkadaşı, “bunlarla hayat kazanılmaz” der; ardından, “Türkiye’ye döndüğünde bana uğra, belki birlikte çalışırız” önerisinde bulunur. Kendisine verdiği karta bakar; adının “Vehbi Koç” olduğunu görür. Hayata atıldığında, yolculuk arkadaşı Vehbi Koç’un dediklerinin doğru çıktığını; şiirle, yazıyla, çeviriyle geçim sağlamanın olanaksızlığını gün geçtikçe daha iyi görür... Sonunda, bir köşeye attığı kartviziti hatırlayıp Vehbi Koç’u aramaya karar verir. Kartta yazılı adrese gider, kendi adını verip görüşmek isteğini belirtir... Ancak Vehbi Koç, Can Yücel’i kabul etmez.

Bir defasında da, Büyükada vapurunda, Menderes hükümetlerinde bakanlık yapmış olan yazar Samet Ağaoğlu ile karşılaşır. Samet Bey’in oğullarıyla (Tektaş Ağaoğlu, Mustafa Kemal Ağaoğlu) akrandır Can Yücel. Samet Bey’in oğulları da onun gibi sol görüşlüdür. Samet Bey bu durumu onaylamadığını belirterek şöyle bir öğütte bulunur: “Evladım, babalarınızın parti-

sinde çalışacak yerde gidip solcu partilere giriniz; bari başa geçin de bir şey olun!” Gülerek anlatıyordu Can Yücel bu anısını. Hiçbir zaman gözü yukarılarda olmamış, kendisi için bir şey istememiş; o hep toplumun yararından yana olmuştu. Hiç de onun meşrebine göre bir şey değildi, başa geçmek... Bu anısını anlattığında seksenli yıllardaydık ve ününün doruğundaydı üstat. Yine de geçim sıkıntısına düştükçe babadan kalma bir şeyler sattığını, yaşamını öyle sürdürdüğünü –kendi söylemese de– biliyorduk. Dik duruşluydu; paradan puldan konuşmaz; bu konulardan söz açanları pek sevmez; sevmediğini de doğruca söylerdi. Sevecendi, açık kalpliydi, çevresinde toplananlara bonkörce ilgi gösterirdi. Ama ne birini pohpohladığına, ne de kendisinin pohpohlanmasına izin verdiğine tanık olabilirdiniz. Ankara’da, o, “hayatta en çok sevdiği” babası Hasan Ali Yücel’le ilgili bir anma toplantısı yapılır. Dinleyici sıralarında oturur ve konuşmacıları dinlemeye başlar. Konuşmacılar hep babasından övgüyle söz ettikçe, oturduğu yerden homur homur homurdanır, laf atar, müdahale eder... Toplantıyı yöneten Aziz Nesin’dir. “Can, orda oturma, gel yanımıza” diye seslenir. Can Yücel de, kendisine söz verileceğini sanıp sahneye çıkar, konuşmacıların arasına katılır. Susup sırasını bekler. Ancak toplantı biter, ona hiç konuşma hakkı tanımamıştır. Meğer Aziz Nesin, Can Yücel konuşmacıları rahat bıraksın diye sahneye çağırmıştır...

Bulduğu meclisleri, esprileri ve iğneli sözleri, sansürsüz dili, pervasız sövgüleriyle renklendirirdi. Yazarlar Kooperatifi YAZKO’nun genel kurul toplantısı yapılıyordu. Kooperatif Başkanı Mustafa Kemal Ağaoğlu, tüzük değişikliği yaparak faaliyet alanını genişletmek istiyor, üyeler de buna karşı çıkıyordu. Dolayısıyla sert tartışmalar yapılıyor; herkes Mustafa Kemal Ağaoğlu’na ver yansın ediyordu. Hava elektriklenmiş, taraflar gerildikçe gerilmişti. O sırada Can Yücel söz aldı, kürsüye çıktı. Namaza durmuş gibi elini göbek üstünde bağlamış, yüzü ciddi, bakışları yerde... Sigaradan kalınlaşmış sesiyle: “Arkadaşlar!” dedi. “Ben diyorum ki, iki şeyimizi değiştirmeye gerek yok: Tüzüğümüzü ve büzüğümüzü... Aynen koruyalım, derim.” Salonun gergin havası birden balon gibi sönmüş, asık yüzlü insanlar kahkahalara boğulmuştu. Can Yücel konuşmasını sürdürdü: “Bir önerim de şudur: Genel Kurul bir karar alsın: Burada Mustafa Kemal hakkında

söylenen ileri geri lafların, Atatürk’le bir ilgisi yoktur!” Bu esprilerle Can Yücel toplantının bütün gazını almış, tartışmalar gerilimsiz bir ortamda geçmeye başlamıştı.

Argo ve küfür, külhanî duruşunun tamamlayıcı bir parçasıydı sanki. Buna içtenliği ve dobralığı da eklenince, onun kişilik özelliği oluyordu. Edebiyatta da, günlük konuşmalarında da dilini asla sansürlemezdi. Bu onun doğal haliydi. Halktan insanlar sokakta nasılsa öyle olmak istiyordu. Kaba sözcüklerinden ötürü yargılandığı mahkemede, çocukça bir saflıkla yargıca sormaktan kendini alamamıştı: “Bu memlekette g..e, g.. di-yemeyecek miyiz Hâkim Bey?”

Cemal Süreya’ya sorarsanız “argo ve küfür, arınma işlemi”ydi Can Yücel’de. Yine birinde, “Can yoksa bu küfürleri sen Hasan Ali Bey’den mi öğrendin?” diye takılan arkadaşlarına kesin bir dille karşı çıkmıştı: “Aa! Bakın, babam müeddep adamdı! Asla küfürlü konuşmazdı.”

Babasını hep özlemişti çocukluğunda. Çünkü o küçükken, babası Milli Eğitim müfettişliği görevindeydi. Görevi gereği uzun yolculuklara çıkıyor, evinden uzak kalıyordu. Sonra Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiş, bu kez de işlerinin çokluğu nedeniyle evine düzenli gelememiş olmuştum. Bu yüzden miydi acaba, “Hayatta ben en çok babamı sevdim!” şirini dillendirdişi?

Hayatta ben en çok babamı sevdim.
Karaçalılar gibi yerden bitme bir çocuk
Çarpı bacaklarıyla ha düştü, ha düşecek
Nasıl koşarsa ardından bir devin,
O çapkın babamı ben öyle sevdim.
Bilmezdi ki oturduğumuz semti,
Geldi mi de gidici hep, hep acele işi!
Çağın en güzel gözlü maarif müfettişi.
Atlastan bakardım nereye gitti?
Öyle öyle ezber ettim gurbeti.
Sevinçten uçardım hasta oldum mu,
40’ı geçerse ateş, çağırırlar İstanbul’a,
Bi helalleşmek ister elbet, diğ mi, oğluyla?
Tifoyken başardım bu aşk oyununu,
Ohh, dedim, göğsüne gömdüm burnumu!
En son teftişine çıkana değin
Koştururken ardından o uçmaktaki devin,
Daha başka tür aşklar, geniş sevdalar için
Açıldı nefesim, fikrim, can evim.
Hayatta ben en çok babamı sevdim.

Behçet Necatigil, “şiirin külhanca raconlarından yararlanarak siyasal inancıyla yoğurdu” diye özetler Can Yücel şiirini. Cemal Süreya önce,

“zekânın iyiniyeti” diye niteler ve ardından “ironiye dayanan bir şiir onun-ki” açıklama getirir. “Zekâsı bir yerde duyguya dönüşecek gibidir. (...) Çıkış noktasından itibaren bir devrim isteğiyle, bir moral önerisiyle yüklüdür. Bu istekle, bu öneriyle başı dönüyordur.” Can Yücel, Cemal Süreya’ya içerliyor muydu, Onunla ilgili bir sorunu var mıydı, bilmiyorum. Gazeteciler Cemiyeti Lokali’nde bir bölük edebiyatçı ve edebiyatseverle oturduğumuz bir pazartesi günü, kapıdan Can Yücel girdi, doğruca topluluğa yöneldi ve ilk söz olarak: “Oo, Darphane müdürü de buradaymış!” dedi. Cemal Süreya bu sataşmaya alınmış olmalı ki; “Ben Darphane müdürüysem, sen de bakan oğlusun...” yanıtını verdi. Can Yücel: “Bakan oğluyum amma, benim şiirim var!” “Hani, ele gelir ne yazdın bugüne dek?” deyince Cemal Süreya, Can Yücel köpürdü: “Bende, senin eline gelecek başka bir şey var, ister misin?” Neyse ki iki taraf da kavga etmeyecek kadar olgun kişilerdi. Karşılıklı atışmalar şakaya dönüştü; gülüşmelerin sarmalında unutulup gitti. Fazıl Hüsnü Dağlarca da, Can Yücel’in şiirine sıcak bakmayanlardandı. Bir gün karşılaştıklarında bir fıkra anlatır Dağlarca: Can Yücel fıkrayı beğenmiştir, keyifle güler. Dağlarca mızrağını saplar: “Ama şiir değil!” Demek isteği açıktır: “İroni yaparak insanları güldürmekle şiir yazmış olmuyorsun; şiir başka bir şey.”

Dilindeki sövgü ve argo süslemelerinin ötesinde alabildiğine yalınlık egemendir. Halk dili gibi yalındır. Bu, onun halk olma, halktan biri olma bilincinin somutlaşmasıdır diyebiliriz. Halkın kendisi olma isteği ve çabası. Bu istek ona fütursuzca konuşma ve yazma olanağı veriyordu ki, dili yüzünden kâh yargıçlara hesap vermiş, kâh işinden olmuştur...

BCC’de çalıştığı yıllarda radyodan canlı olarak bir konuşma yapar. Konu, muhafazakâr İngilizlerin pek tuttuğu filozof Henri Bergson’dur. Can Yücel filozofla ilgili şöyle der: “Bu Henri Bergson kendini bir b... sanıyor. Yok yok, aslında o kendini iki b... sanıyor!” Hemen canlı yayın kesilir; Can Yücel’e konuşma yolu kapatılır. Yurda döndüğünde bir süre Bodrum’da turist rehberliği yapar, sonra tümüyle kendini edebiyata verir. Ama işte hep damlayan telif ücretleriyle geçinmek durumunda kalmıştır. Şimdilerde internette, şiirleri, aforizmaları, hikmetli sözleri elden ele, dilden dile en fazla dolaşan üç şairden biridir. İnternet, üstadın ününe ün eklemiştir; gelgelelim çuvalına un eklememiştir.

Üstadın, buraya yazamayacağım cinsel içerikli anekdotları da var. Tıpkı Neyzen Tevfik’in yaşam kesitleri hoşluğunda.

Doksanlı yıllarda gazeteler İkitelli, Bağcılar semtlerine, yayınevleri de Beyoğlu’na taşınırken Babıali adeta ıssızlaştı. Yazarlar, çizerler, gazeteciler, yayıncılar el ayak çekti Yokuş’tan. Herkes gibi Can Yücel de ayağını çekti... Onu görmek isteyenler Kuzguncuk’a kadar uzanmak zorundaydı. Herkesin koştura koştura işe gittiği sabah saatlerinde, Can Baba’yı Kuzguncuk sahilindeki büfede nar suyuyla votka içerken görürdünüz. Yani, üstat artık sabahtan başlıyordu içmeye... Kalın kalın öksürüyor, gümüşlenmiş saçı sakalı sabah dağınıklığı içinde, giyim kuşamı rindane, peltekleşmiş dilini ağızında güçlükle döndürerek anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyordu boyuna. O kalender derviş görüşünün altında nasıl bir kirlenmemişlik, nasıl bir dürüstlük, yalansızlık, sağlam duruş gizliydi, ancak bilenler bilirdi... Sonra hastalandı, İzmir’de bir hastanede tedavi görmeye başladı. Haberleri gazetelerde yer alıyordu sık sık. Ölümü de bilgelikle karşılayacak kadar yürekli bir adamdı o. Hastanede yattığı günlerde vasiyetini bir şiirle dile getirmişti: “Mekânım Datça olsun.” Sonra bu vasiyet, son kitabına ad

oldu. Onu, isteği üzerine Datça’da toprağa koydular. Akdeniz’in sonsuz maviliklerine karşı uyuyor şimdi. Her bahar badem çiçekleriyle süsleniyor çevresi. Ardında tertemiz, saygın mı saygın, yediden yetmişe herkesin sevdiği bir ad bırakarak çekip gitti Can Baba.

Birden işitilmez olsun ayak seslerim
Gölge başka bir sokağa sapıversin,
Unutayım bir anda her şeyi.
Nerde oturduğumu
Bir tuhaf âdem olduğumu Can adında
Ben bilmediğim sokaklarda bir başıma;
Gönlüm öylesine geniş, öyle ferah,
İlk defa görmüş gibi dünyayı,
Bir şaşkınlık içinde yeniden doğmuş gibi;
Hatırlamam artık değil mi dostlar,
Hatırlamam garipliğimi...

CENK KAPTAN'DAN “BEN ÇOCUKKEN”

“Ben Çocukken” belgeseli neden ve nasıl doğdu? Çekmeye ne zaman karar verdiniz?

Ben Çocukken'in temelleri 2006'da, henüz fakülteyken, sınıf arkadaşım Aytek Şenel ile yaptığımız günlük sohbetlerimiz esnasında atıldı. O gün, teknolojinin hayatımıza ne denli nüfus ettiğinden, çeşitli modern faktörlerin artık insanın insana fiziken dokunduğu anları yaşamlarımızdan mahrum bıraktığından ve bunlardan dolayı insanların arasında oluşan iletişim bozukluğu gibi konulardan bahsediyorduk. Çocukluğum geldi aklıma. Küçükken ne kadar özgür ve mutlu bir çocukluk geçirdiğimi düşündüm. Her ne kadar ebeveynlerimizle yaptığımız sözlü anlaşma itibariyle sokakların sınırı belirlenmiş olsaydı bile, sokakta fiziki arkadaşlarla özgürlüğümüzü doyasıya yaşamak, o yılların bize verdiği en kıymetli armağanlardan biriydi. Artık, hızla devleşen dijital alışkanlıkların, bu keyifli yaşama şeklini, başta büyük kentler olmak üzere bütün sosyo ekonomik düzeydeki ailelerde yavaş ya-

avaş yok ettiğini fark ettim. Belgesel çekmeye kalkışmak büyük cesaret. Hata yapma lüksünüz kurmaca veya deneysel sinemaya göre daha az diye düşünüyorum. Çünkü gelecek nesillere, yaşanmışlıkları ve gerçekleri ispatlayan bir delil bırakma çabası içerisine giriyorsunuz. Bu durum sosyal ve vicdani sorumluluk duygusunu arttırıyor. Bunu yaşamak keyifli... Bu keyfi en yukarıda yaşamak adına 2006 Haziranında Ben Çocukken'in ilk röportajını yaptım. 6 senelik keyifli ve bol molalı sürecin sonunda 2012 Ağustos başı itibariyle belgeselimiz bitmiş oldu. Aslında başladığım tarihten itibaren takribi 6 ay ile 1 sene içinde bu işi bitirebilirdim. Fakat sihirli bir şekilde bu yıla denk geldi. Bazı işlerin kulçka dönemine ihtiyaçları olduğuna inanırım. Hatta hayattaki birçok yaşanmışlığın da aynı şekilde... Mesela bazı isteklerimin olması için 20 yıl beklediğim oldu. Süre uzadığında acı seviyesi yükselse de, her şeye rağmen olması gereken zamanda olduğunda değmeyin keyfime... Ben

Çocukken gibi...

Belgeselde yer verdiğiniz kişileri neye dayanarak seçtiniz?

Öncelikle hedefim topluma mal olmuş her daldan sanatçılar tercih etmek oldu. Müzisyenler, oyuncular, fotoğrafçılar, yönetmenler... Bu noktada Mustafa Kemal Atatürk'ün “Efendiler! Hepiniz me'bus olabilirsiniz, vekil, olabilirsiniz, hatta reisi cumhur olabilirsiniz fakat sanatkâr olamazsınız” hitabının etkisi büyük olmuştur. Sanatçının toplumun aynası olması münasebeti ile gelecek nesillerin karanlıkta kaldıklarında ufak da olsa bir ışık yakabileceğine inandığım yapıtımın, ağırlıklı olarak sanatkâr dimağlardan gelecek fikirlerden oluşan bir harman olmasını istedim. Ayrıca pedagoji ve sosyoloji konusunda uzman mercilere de müracaat ettim ki en önemlisi ebediyete intikal eden ve öğrencisi olma şansını yakalağım sevgili hocam Prof. Dr. Ünsal Oskay'dır. Gerçi kendisiyle röportaj şansını yakalamam biraz esprili ve maceralı geçti. Tanıyanlar bilirler Ünsal Oskay oldukça şahsına münhasır bir kişilikti. Bunu bildiğimden, hata yapmamak ve hocamın gözünden düşmemek adına biraz tedirgindim. Bir gün, bütün cesaretimi topladım ve kapısını çaldım:

- Sayın Hocam merhabalar, yaşamın dijitalleşmesiyle beraber kaybolan sokak oyunlarını ve bunun toplum üzerindeki etkisini anlatan bir belgesel hazırlıyorum. Bu hususta sizinle röportaj yapabilir miyim?
- Akira Kurosawa'nın “Düşler” filmini izledin mi çocuk?
- İzlemedim hocam.
- Hiç Immanuel Wallerstein okudun mu?
- Okumadım hocam.
- Git önce filmler izle, oku, araştır öyle gel yanıma. Biliyordum, Ünsal Hoca okumaya çok önemiyet gösterirdi ama yine de reddedilmek hiç hoşuma gitmemişti. Sinirlenmiştim. Üzüldüğümü anladı, motivasyonumu düşürmemek için:
- Sinirlenme çocuk. Oku, belgesel yapıyorsun, daha çok bilgi sahibi olmalısın. Diyerek gönlümü aldı. Sonraki gidişimde beni test etmesin-

den çok korktum. Çünkü daha fazla okumuş, araştırmış ve filmler izlemiş olmama rağmen onun kütüphane gibi olan beyninden çıkacak herhangi bir cümle ile yine nakavt olabilirdim. Allaha test etmedi ve iki saat boyunca keyif ve bilgi dolu bir röportaj yaptık. Ayrıca halkın içinden karakterlerle de röportajlar yaptım. Bu şekilde doğruyu daha sağlıklı tespit edebilecektim. Nitekim gördüm ki, TCDD emeklisi bir işçi ile konunun uzmanları aynı cümleyi söylüyordu. Bu şekilde seçtiğim kişilerin doğruluğu konusunda iyice ikna oldum.

Sizce nasıl bir belgesel ortaya çıktı?

İnsanın kendi yaptığı iş ile ilgili yorum yapması güç tabii... Fakat öteki taraftan da artık bir işi bitirdikten ve yorumlarına itimat ettiğim birkaç sanatçı ile izledikten sonra o işin hangi açıdan, ne kadar randımanlı olduğu konusunda sağlıklı yorumlar yapabildiğimi düşünüyorum. "Her zaman iyinin daha iyisi vardır" parolasını bir kenara koyduğumda, Ben Çocukken'in neresinden bakarsanız bakın parlayan bir yapıt olduğunu söyleyebilirim. Gerek içerik, gerek görsel-işitsel teknik ve gerekse algınızda bıraktığı lezzet itibarıyla oldukça keyifli bir iş çıkardığımızı düşünüyorum. "Çıkardık" diyorum çünkü bu iş VCS Film ve Müzik Yapım'ın bünyesindeki Gelişine Vole Sinemacılar tarafından oluşturulmuş bir eserdir. Bu ekip gerek görsel gerekse işitsel alanların birçok dalında uzmanlık sahibi genç, sinema ve müzik âşığı karakterlerin oluşturduğu bir imece topluluğudur. Bu topluluk, bu ve bunun gibi birçok işi herhangi bir ticari ve maddi kaygı gütmeksizin tamamen gönülden yaparak ortaya çıkartmayı başarmıştır. Filmimizin müziklerinin tamamı kendi bünyemizdeki Stüdyo Kamara'da Mert Tunçmakas'ın direktörlüğünde canlı olarak kaydedilmiştir. Filmin jenerik müziğinin melodik ve duygu yükü bakımından üst düzey olduğunu düşünüyorum. Ayrıca Mert, yine belgeselle aynı adı taşıyan "Ben Çocukken" isimli bir şarkı yaptı. O şarkıyla beraber belgeselin iki soundtrack'inden diğeri olan "Dut Ağacı'nı" ise Kaptan Gürman'ın kuruculuğunu yaptığı Evde Yoklar Orkestrası icra etti. Ressam arkadaşım Berkan Babadağ kaliteli çizgileriyle yaptığı karakalem çalışmalar ile mimar arkadaşım Cem Özkan ise yaptığı iki boyutlu animasyonlarla işe katkıda bulundu. Ben Çocukken'in üç boyutlu animasyonlarını ve genel görsel konseptini oluşturma görevini de ben üstlendim. Nihayetinde, öğrendiğince kendimi soyutlayıp bakmaya çalıştığımda, keyifli, renkli, bilgi dolu ve sevgili Yrd. Doç. Cüneyt Gök'ün tabiriyle "Duygu duşu almış gibi hissettiren bir iş" oldu.

En çok kimin çocukluğu ile ilgili söyledikleri sizi etkiledi?

Öncelikle benimle röportaj yapma lütfunda bulunan herkese çok teşekkür ederim. Filmin içerisinde kullandıklarım olduğu kadar çeşitli sebeplerden kullanamadıklarım da oldu. Ama hepsinin düşüncelerini algılamak ve özellikle röportaj esnasında çocukluklarına yaptıkları yolculukları izlemek çok keyifliydi. Bilhassa Ben Çocukken'i anılarına adadığım ve şimdi aramızda olmayan Prof. Dr. Ünsal Oskay ve usta oyuncu Aykut Oray ile yaptığım röportajların yeri ayrı oldu benim için... Ünsal Oskay kütüphane gibi beyni, kitap gibi dili ve zaman zaman gayet afacan üslubuyla sadece bana bir röportaj değil, aynı zamanda okkalı bir hayat dersi verdi. Üstad Aykut Oray ise teatral üslubu ve sanki biraz önce oynamış gibi net hatırladığı sokak oyunu kuralları anlatımları ile belgeselime çok büyük bir katkıda bulundu. Bu iki ustanın söylemlerini belgeselin iskeleti olarak belirledim ve o şekilde kurguladım. Ama tabii ki gerek Selçuk Yöntem'in

şiiir gibi hitabeti, gerek Zafer Ergin hocamın içtenliği ve gerekse Yalçın Yelence hocamın hikâyeci üslubu bana kurgumun zekâsını üst düzeye çekebilmem adına müthiş bir şans verdi.

Film bittikten sonra sizin çıkarımınız nedir?

Bu filmi ilk etapta sosyal sorumluluk bilincini arttırmak adına hayata geçirdik. Geçen süreç içerisinde işin boyutunun büyümesi ve kalitesinin artmasıyla bu işi daha geniş kitlelere yayma hedefini edindik. BKM'nin mekân sponsorluğunu üstlendiği bir gala ve basın gösterimi gerçekleştirdik. Biliyorsunuz, Türkiye'de belgesel sinema filmlerinin salon bulma gibi bir ihtimali pek yok. Dolayısı ile Ben Çocukken'i sürpriz içeriklerle beraber bir DVD haline getirmeyi ve raflarda yerini almasını planlıyoruz. İlerleyen dönemde geniş kitlelere ulaşan bir tv kanalında da gösterilebilir.

Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

1980 İstanbul doğumluyum. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sinema-TV bölümünde master programını 2010 yılında tamamladım. 2007-2010 yılları arasında çeşitli okullarda 3d modelleme ve animasyon, senaryo ve video kurgu dersleri verdim. Geçen süreç içerisinde, yapımcılığı, senaristliğini ve yönetmenliğini üstlendiğim "Mukadderat" isimli kısa filmimle 2010 Antalya Altın Portakal Uluslararası Film Festivali Kısa Film Dalında finalde yarıştım. Bunun dışında birçok bağımsız kısa sinema filmimle çeşitli ödüller aldım. Sanatsal çalışmalarımın yanında gerek ulusal gerekse uluslararası birçok ticari projeye imza attım. Halen, 2003 yılında kuruculuğunu yaptığım VCS Film & Müzik Yapım çatısı altında sinema, reklam ve müzik sektörlerinde yer almaktayım.

Başka projeleriniz var mı?

Mutlaka. Yakın zamanda gerçekleştirmeyi düşündüğüm iki belgesel, bir tanede uzun metraj kurmaca sinema filmi gündemimde. Belgesellerden bir tanesi Yeşilçam belgeseli olacak. Tabii farklı bir perspektiften Yeşilçam hikâyesi... Diğeri ise sürpriz bir proje... Sinema filmi ise ilk uzun metraj çalışmam olacak. Dolayısı ile onun için titizleniyorum, açıklamak için biraz daha vakit var...

Çocuklar ve sokak oyunlarından yola çıkarak şimdiki çocukları karşılaştırır mısınız?

Bu proje benim gibi 1980 ile 1990 yılları arasında doğan jenerasyonun sokakta vakit geçiren son çocuklar olduğumuzu keşfetmemle beraber filizlenmeye başlamıştı. Bu jenerasyonun bir diğer özelliği ise hem sokak oyunlarını oynamaktan mahrum kalmayıp hem de dijital eğlenceleri ilk gören jenerasyon olmasıdır. Dolayısı ile ikisini de tadında yaşayabildik. İkisi arasında bir seçim yapmam gerekirse açık ara farkla sokak oyunlarını tercih ederim. Fakat günümüz çocuklarının böyle bir seçim yapma şansı azaltıldı. Özellikle şehir çocukları, gerek nüfusun artmasından, gerek dengeless betonlaşmadan dolayı park ve bahçe gibi açık alanların azalmasından ve gerekse artık toplumumuzun, sokakta oynayacak savunmasız bir çocuk için tehlikeli bir kimliğe bürünmesinden ötürü evlerine hapsolmek durumunda kaldılar. Böylece fiziki sosyalleşmeyi yaşayamayan günümüz çocukları, büyüdüklerinde çeşitli sıkıntılarla karşılaşacaklar. Bu belgeseli hazırlarken nihai hedeflerimden biri de günümüz ebeveynlerine bu gerçeği hatırlatmak ve Ünsal Oskay'ın dediği gibi "Sevgiyle bakabileceğimiz arkadaşlarımızın ve dostlarımızın olması için bir şeyler yapmalıyız" düşüncesini gerçekleştirebilmektir.

Tadilatı
sürmekte olan
Hüseyin Rahmi
Gürpınar Müze
Evi'ne hafifçe
yükselen minik
toprak bir pati-
kadan ulaşıyor.

Heybeliada ve Hüseyin Rahmi Gürpınar

Yazı: Ayşe Yetmen

Prens adalarının Büyükada'dan sonra en büyük ikinci adası olan Heybeliada oldukça yeşildir. Dört tepeli adanın en önemli tepesi, 136 metre yüksekliğindeki Değirmen tepesidir.

Geçmişteki adalarının Demonisos ve Halki olduğu ama en çok, Halki (Bakır) olarak bilinen Heybeliada, 2.7 km uzunluğunda, 1.2 km genişliğindedir.

19. yüzyıla kadar bir balıkçı kasabası olan ada, 1846 yılında vapur seferlerinin başlamasıyla önem kazanmış. Önce 800 kadar olan nüfusu, seferlerden sonra 2000 kişiye kadar ulaşmıştır. Vapurdan iner inmez sizi, Deniz Lisesi ve binaları karşılar. Bunların arasından geçerek Çam Limanı yönündeki şimdi sadece binası kalan sanatoryuma gidilir. Türkiye'nin ilk verem hastanesi olan bu bina 1924 yılında açılmıştır. Rifat Ilgaz, Ece Ayhan ve İsmet İnönü gibi ünlü isimlere de hizmet veren sanatoryum aynı zamanda tıp öğrenimi de yapılan bir eğitim kurumuydu. Bu nedenle WHO (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından, tüberkülozda eğitim ve araştırma hastanesi olarak da kabul edilmişti. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda neredeyse her evden birine tebelleş olmuş verem illetini tedavi etmek için kurulan ve 20. yüzyıl Türkiyesinin aklında yer eden Heybeliada Sanatoryumu 2005 yılında alınan bir kararla kapatılmıştır.

Başlangıçta Rum Ticaret Lisesi olarak yapılan Deniz Harp Okulu'nun arazisinde iki önemli tarihi yapı vardır. Bunlardan biri, son Bizans İmparatoriçesi Maria Komnena tarafından yaptırıldığı tahmin edilen son Bizans Kilisesi, Kamariotissa'dır. İkincisi İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth'in elçisi Edward Baton'a ait bir mezar taşıdır.

19. yüzyılın ikinci yarısında, birbirlerine yakın tarihlerde yapılan Rum Ortodoksların yüksekokulu Ruhban Mektebi ve ülkenin ilk özel ticaret okulu olan Yunan Ticaret Okulu ile Bahriye Mektebi adaya hareket getirmiş, varlıklı Rumlar adada köşkler ve konaklar inşa ettirmişlerdir. Adanın ilk belediye başkanı Papa Yanni'dir (1887) Aynı yıl adaya telgraf bağlantısı da gerçekleştirilmiştir.

Vapur seferlerinin başlattığı canlılık, Türklerin de adaya ilgisini uyandırmış, o senelerde Abbas Hilmi Paşa'nın burada köşk yaptırması adanın albenisini artırarak, köşkün çevresinin gelişmesine neden olmuş, 1894 depreminde bu binalar büyük hasar görmüştür. Savaş yıllarında (I. Dünya Savaşı) ada kötü günler geçirmiş, 1915 yılında Rum Ticaret Mektebi kapatılmıştır. Bina daha sonra Rum Kız Yetimhanesi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

II. Dünya savaşı sırasında da Bahriye Mektebi İstanbul'un güvenliği için Mersin'e nakledilmiştir. Savaş sonrası Mektebin tekrar buraya dönmesiyle, ada hayatı yeniden canlanmıştır. Ancak 1955'teki 6-7 Eylül hadisesi nedeniyle ada nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Rumların Yunanistan'a göçü ve bunu takip eden zorunlu göçler nedeniyle adanın dokusu değişmiş, İstanbul'un diğer yerlerinde olduğu gibi burada da çarpık bir kentleşme başlamıştır.

İskele'nin sağ tarafında çarşı, kafeler ve meyhaneler yer alır. Büyük Rum

Kilisesi Aya Nikola (Hagios Nikolasos) da bu mevkidedir. İlyasko Yalısı, Hulusi Bey Köşkü (Beyoğlu'ndaki Hacopulo Pasajı'na da adı veren ailenin yaptırdığı köşk) gibi yapılar ve Halki Palas'ın da yanından geçerek Çamlık denilen piknik alanına gelinir. Biraz ileride adanın en büyük plajının bulunduğu Değirmen bölgesi yer alır. Burada, bölgeye adını veren değirmenin kalıntılarını da görmek mümkündür.

Yapılanmanın diğer bölgelere göre daha az olduğu tepede geçmiş Bizans'a kadar uzanan Ayia Trias (Hagias Trias) Manastırı ve Rum Ruhban Okulu vardır. İstanbul'un fethinden sonra ada en önemli nüfusu olan Rumların eğitim merkezi haline gelmiştir. Hatta Yunanistan ve dünyada Rumların yaşadığı pek çok yerden din adamı olmak isteyenler buraya tahsil için gelirlerdi. Yetmişli yıllarda Türk Hükümeti ile Ortodoks Patrikliği arasındaki bazı anlaşmazlıklardan dolayı buradaki eğitim faaliyetine son verilmiştir. Ruhban Okulu, İstanbul Patriği Aziz Photios tarafından 9. yüzyılda kurulan Aya Tridia (Hagai Tridia) Manastırı'nın içinde yer almaktaydı. Patrik 4. Germanos'un girişimiyle Ortodoks din adamı yetiştirmek amacıyla 1844 yılında Aya Tridia Manastırı'nın bünyesinde açılan Heybeliada Ruhban Okulu, açılış yılından kapanış yılı olan 1971'e kadar 1000'e yakın mezun vermiş, mezunlarından 12 tanesi İstanbul Fener Rum, ikisi İskenderiye, üçü Antakya Patrikliğine ve dördü Otofal Atina Başpiskoposluğuna, birisi de Arnavutluk Başpiskoposluğu görevine seçilmişlerdir.

343 mezunu üst düzey din adamı, 318'i ruhani, diğer mezunları da değerli teologlar olarak dünyanın çeşitli yerlerinde hizmet vermişler ve vermeyi sürdürmektedirler.

Manastırın kütüphanesinde 120 binin üstünde kitap vardır. Din kitaplarının dışında Yunan ve Latin Klasikleri, Kilise Mimarisi, Hukuk, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Bizans ve Roma Tarihi gibi konularda değerli kitaplar bulunmaktadır. Yunanca ve Latince dillerinin yanı sıra, Türkçe, İtalyanca, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Arapça kitaplar da vardır.

Okulun kapanmış olmasına karşın kütüphane, yurtiçinden ve dışından aldığı bağışlarla kitap sayısını artırarak varlığını sürdürmektedir. Bir diğer Manastır, Hristos Makarios Manastırı'dır. Deniz Lisesi'nin büyük giriş kapısının yanındaki geniş yoldan bu manastırın bulunduğu tepeye çıkılır. İlk hali küçük bir kulübeyi andıran manastıra 1835 yılında Kopsidas adında sıradışı bir adam gelir, boş duran kiliseyi toparlayarak, binaya bir de oda ekler ve ölene kadar burada yaşar.

Başka bir sığınma öyküsüne konu olan yer de Aya Spridon Manastırı'dır (Tarik-i Dünya). 1859 yılında adaya gelen 19 yaşında yoksul bir genç bir süre sığındığı rahip tarafından eğitildikten sonra Çamlımanı burnuna küçük bir kulübe yaparak yerleşir. Çok yakışıklı olduğu da rivayet edilen bu dünyadan elini ayağını çekmiş keşiş, halkın da yardımıyla daha geniş bir kutsal icazet yeri yapılır. Daha sonraki yıllarda bu alana bir kilise ve manastır inşa edilerek komplekse de bu din adamının adı verilir: Aya Spridon (Hagios Spridon). Kilise Terk-i Dünya ya da Tarik-i Dünya ismiyle ünlenir. Kurulduğu yıllarda yalnız Ortodokslar değil, Müslümanlar da (özellikle

kadınlar) icazet için buraya koşmaya başlamışlardır. Keşiş Spridon'un mezarının da bulunduğu manastıra yortu gününün dışında artık pek uğrayan yoktur.

Adada Musevilerin ibadet edebilmeleri için de 1950 yılında inşa edilen Bet Yazkoy Sinagogu vardır. Ümit Sokağı'ndaki Heybeliada Camisi Vakıflar İdaresi tarafından yaptırılmıştır.

Adaların en eski otellerinden biri olan Halki Palas'ın 19. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği tahmin edilmektedir. Yeni otel, Refah Şehitleri Caddesi (eski adı Meryemana yolu) üzerindedir. Aynı caddede mülkiyeti 1934'te İsmet İnönü'ye geçen üç katlı eski ismi Mavromati Köşkü olan İnönü Köşkü bulunur.

Hüseyin Rahmi Bey sokağındaki 92 metrekarelik evin 1946'ya kadar edebiyatımızın en önemli yazarlarından Ahmet Rasim'in üstüne kayıtlı olduğu bilinir.

Günümüzde müzeye dönüştürülen Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın evi de adanın önemli binalarından biridir. Romanı ahlakın aynası olarak gören Cumhuriyet dönemi yazarlarından Hüseyin Rahmi 1912-1944 yılları arasında bu evde yaşamıştır. Eserlerinde 19. ve 20. yüzyıl başlarındaki İstanbul'un günlük yaşamını gerçekçi bir şekilde yansıtan Gürpınar, 19 Ağustos 1864'te İstanbul'da doğmuştur. Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğlu olan Hüseyin Rahmi çok küçük yaşta annesini kaybedince görevi nedeniyle Girit'te bulunan Babasının yanına gönderilmiştir. İlkokula burada başlayan yazar babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşında anneannesinin yanına dönmek zorunda kalmıştır. Yakupağa Mektebi, Mahmudiye Rüşdiyesi ve İdadide öğrenim görmüş, yükseköğrenim için girdiği Mekteb-i Mülkiye'yi ise hastalığı nedeniyle ikinci sınıfta bırakmak zorunda kalmıştır.

Bir süre Adliye Nezareti Ceza Kaleminde memur olarak çalışan Hüseyin Rahmi 1887'de Ahmed Mithad Efendi'nin Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde yazmaya başladı.

Paul Bourget, Paul de Kock, Alfred de Musset gibi Fransız yazarların eserlerini Türkçeye kazandıran yazar, Batı uygarlığının yaşantısını taklit ederken gülünç duruma düşen insanları anlattığı ilk romanı "Şık" aynı yıl bu gazetede tefrik edildi. 1894'te İkdâm Gazetesi'ne geçen Gürpınar'ın, kendisine büyük ün sağlayan ilk eseri "Mürebbiye" ile "Metres", "Tesadüf" ve "Nimetşinas" adlı eserleri de İkdâm'da tefrika halinde yayınlanmıştır. Yazar, "Alafranga" (1911'de "Şıpsıvdi" adıyla basıldı) romanının sansür tarafından yasaklanması üzerine yazılarına ara vererek 1908 yılına kadar suskun kalmıştır.

İkinci Meşrutiyet döneminde Ahmet Rasim ile birlikte ancak 37 sayı süren "Boşboğaz ile Güllâbi" adlı mizah dergisini çıkarmış, Sabah ve Vakit gazetelerinde de bir süre çalışmıştır.

1912'de taşındığı Heybeliada'da, Kütahya milletvekili olduğu, 1936-1943 yılları dışında tüm ömrünü geçirmiştir. 1924'te Son Posta Gazetesi'nde tefrik edilen "Ben Deli miyim" romanı da "Şıpsıvdi" gibi ahlaka aykırı bulunur ve mahkemeye verilir; berat eder. Anneannesinin yalısında dadılar arasında geçirdiği çocukluk ve gençlik yılları, İstanbul yaşamı ve insanların tüm detaylarıyla özellikle kadınların dünyasını öğrenmesini sağlamıştır. Gürpınar, Batılı yazarların yanı sıra Türk halk edebiyatından da yararlanmıştır. Kullandığı yalın dil onu geniş okuyucu kitleleriyle buluşturmuş, kendisi de çok okunan bir yazar olmasını bu yalınlığına bağlamıştır. Eserlerinin konusu: Kadın-erkek ilişkileri, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler ile din sorunlarıydı. Romanlarında, Emile Zola'nın deneysel roman yöntemini benimsemiş kurnaz kişilerin saf insanları kandırarak yürüttükleri çarpık düzen yerine, akılcılığı savunmuştur. Eserlerinde çevre tasvirlerinden ziyade insana önem verir; külhanbeyler, züppeler, fahişeler, hanımefendiler, mahalle kadınları, paşalar, memurlar, beslemeler, imamlar, esnaf her kesimden insan onun roman kahramanlarıdır. Kahramanlarını özgün şiveleriyle konuşturmakta uzmanlaşan yazar, bu özelliğiyle öne çıkmıştır. M. Nihat Özön'ün Türkçede Roman adlı yapıtından alınan Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç Romanı'nın bir bölümündeki mahalle komşularının konuşması gibi: "Bedriye Hanım bahçe üzerindeki küçük odanın penceresinden bitişik komşunun tahta kaplamasına yumruğuyla helecanlı helecanlı vurarak haykırıyordu:

- Kardeşim Emine neredesin?.. Pencereye gel bak sana ne söyleyeceğim...
Bir cevap alamayınca kendi kendine:
- Aman bu karı da ne miskindir, kıyametler kopsa o kuytu odadan dışarı çıkmaz, içeride haşır neşir olur kalır... Yumruklarının şiddetini tazifle (çoğaltarak):
- Emine Hanım azıcık pencereye gel... Bak neler olacakmış neler... Dünyaya yıldız çarpacakmış... Merakımdan bir yerde duramıyorum... A! Bak karı ses bile vermiyor. (Yumruğu daha şiddetle indirerek) Ölü müsün ayol?... Azıcık kıpırda...
Emine Hanım yavaşça penceresini açıp başını dışarı çıkararak:
- Oğlanı yeni uyuttum. Vurma öyle hızlı hızlı... Ev temelinden sallanıyor...
- A! daha neler?... Benim yumruğumdan ev sallanır mı hiç?...
- A! nasıl sallanmaz? Tavanın, aralıklarından pıtır pıtır tozlar dökülüyor... Bir iki gündür çocuk rahatsız, ziyade huysuzlanıyor, uyutuncaya kadar akla kararı seçtim.
- Haberin yok mu?
- Ne var? Yine Sıtkı karısını mı boşadı?...
- Ay yere batsın Sıtkı da, karısı da... Bu öyle karı boşamak filân keyfiyeti değil... İş fena...

- Ne olmuş canım?
- Ortalık çalkanıyor... Bursa'da sağır sultan duydu, senin hâlâ bir şeyden haberin yok... Ah ne felâket!...
- Ay yüreğimi oynatma öyle... Meraklanınca boğazıma bir şey tıkanıyor, fena oluyorum. Evvelki kadar keder götüremiyorum... Pek acıklı bir şeyse söyleme rica ederim...
- Acıklının acıklısı... Evlere barklara şenlik... Dostlar başından irak.
- Etme... Bedriye etme... İşte yüreğimi gümbürdetmeye başladı... Acaba Hacı babama selâmün kavlen mi geldi? Söyle... bayılacağım...
- Dünyaya kuyruklu yıldız çarpacakmış..."
Ben yaşlardaki hemen herkesin ortaokul Türkçe kitabında okuduğu bu alıntı, yazarın roman kahramanlarının sahiciliğini ortaya koyması açısından çarpıcı bir örnektir.
Ömrünün son otuz yılını Heybeliada'daki köşkünde yazarak geçiren Hüseyin Rahmi Gürpınar, en çok ürün veren, okunan ve sevilen bir yazar olarak Türk Edebiyat tarihindeki haklı yerini almıştır.

ROMANLARINDAN BAZILARI:

Şık (1889)
İffet (1896)
Mutallâka (1898)
Mürebbiye (1899)
Bir Muadele-i Sevda (1899)
Metres (1900)
Tesadüf (1900)
Şipsevdi (1911)
Nimetşinas (1911)
Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (1912)
Gulyabani (1913)

ÖYKÜLERİNDEN BAZILARI:

Kadınlar Vaizi (1920)
Namusla Açlık Meselesi (1933)
Katil Bûse (1933)
İki Hödüğün Seyahati (1934)
Tünelden İlk Çıkış (1934)
Gönül Ticareti (1939)
Melek Sanmıştım Şeytanı (1943)
Eti Senin Kemiği Benim (1963)

OYUNLARINDAN BAZILARI:

Hazan Bülbülü (1916)
Kadın Erkekleşince (1933)
Tokuşan Kafalar (1973)

TARTIŞMA:

Cadı Çarpıyor (1913)
Şekavet-i Edebiye Tartışmaları (1913)
Sanat ve Edebiyat (Ölümünden sonra H. A. Önelçin derledi, 1972)

KAYNAKÇA

1- Doç.Dr. Önder Göçgün, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıs Kadrosu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul-1987.
2- Mustafa Nihat Özön, Türkçede Roman
3- Efdal Sevinçli
4- Abdullah Tanrıkulu.

ADALETİN SAĞ KOLU

ADLİ TIP

Yazı: Sevda Kaynar

Çoğunlukla Amerikan polisiye filmlerinde görürüz. Suçlulara aman vermeyen gözü pek dedektiflerin yanı sıra, onların çalışmalarını kolaylaştıran kriminal laboratuvarlar sanki filmin bir oyuncusu gibi ön plandadırlar. Dedektiflerin zekâsına sunulan pek çok incelikli ayrıntı bu laboratuvarlarda araştırılarak bulunur ve insana şunu dedirtir: Artık cinayet işlemek o kadar kolay değil...

Gerçekten bundan otuz kırk yıl öncesinde kanıt değerlendirmek o kadar kısıtlı idi ki kim bilir kaç cinayet sanığı yargıçların çaresiz kararları sonucu beraat etti; kaç suç bilinmezler dosyalarında tarihe karıştı. Kim bilir kaç seri katil yakalandıktan sonra kanıt yetersizliğinden yeniden cinayet işlemek için karanlık sokaklara döndü.

Eskinin bilinmezler arasına giren suçları bugün işlenseydi, belki de suçlular cezalarını bulacak, cinayetler deyim yerindeyse kim vurduya gitmeyecekti.

Örneğin başlıkta yer alan sirke sinekleri çok değil daha 1980'lerde organlardaki zehir maddelerini bulmak için kullanılan çok kıymetli birer araçtı. Oysa artık kimya bu tür zehirli maddeleri bulmak için sineklere gerek bırakmayacak kadar ilerledi ve tabii ki adaleti temsil eden herkesin işi kolaylaştı.

Bilimsel kanıtlar o kadar ön plana çıktı ki, eskinin yöntemlerine gerek duyan polis ve dedektiflerin maceraları sadece onların zeki buluşlarını gösteren ve pek de inandırıcı olmayan film ve romanlarda kaldı. Gerçekten çağına göre bir dahi sayılan ve Agahta Chiriste'nin polisiye romanlarının baş kişisi dedektif Hercule Poirot bugün yaşasaydı, o kadar yorulur muydu diye sormaktan kendini alamıyor insan.

O tarihlerde örneğin bugün artık hiç geçerliliği kalmamış yöntemler söz konusuydu. Örneğin babalık belirlemek için doktorlar karşısına oturtulan kişi, el ve ayaklarına bakılarak doktorların benziyor ya da benzemiyor sözüyle sonuca ulaşabiliyordu ancak, ki bu yöntem bugün DNA testleri gibi çok ileri araştırma biçimleri sayesinde çoktan gerilerde kaldı. Ayrıca görgü tanıklığının da eski değeri yok. Suçluyu gördüm, ifadesinin yanına pek çok araştırma eklendi. Hatta bazen bir yakınına kurtarmak için söylenen "ben yaptım" sözü bile kriminal araştırmalar sayesinde geri tepebiliyor;

adalet sistemi daha doğru işliyor.

Bütün bunların yanı sıra cinayet davalarında DNA analizlerine özen gösterilmediğinde bazen suç tarihine geçecek haksız beraatler de gerçekleşiyor. Örneğin 1995 yılındaki OJ Simpson davası sadece DNA analizlerinin yeterince incelenmemesi sonucunda sanığın tahliyesiyle bitti ve elbette ki cingöz avukatların bu durumu sanığın lehine çevirmeleri hiç de zor olmadı.

Gelin şimdi gerçekten çok zeki dedektiflerin kanıtları da çok iyi değerlendirmesine dayanan birkaç olaydan söz edelim ve kriminal laboratuvarların bu tür değerlendirmelerinin belki de pek çok suç için önleyici olabilme ihtimalini düşünerek azıcık da olsa rahat edelim.

Rolex Saatten Deniz Çapasına; Saç Telinden Cinayet Suçlusuna...

Asıl ismi Albert Johnson Walker. Kanadalı. Yetmiş kadar yatırımcıyı dolandırmış, milyonlarca dolar parayı çalıp ülkesini terk etmiş ama kimliğini çaldığı Ronald Platt onu bulunca adamı öldürmüştü. Ama bu sonuca gitmek hiç de kolay olmamıştı polisler için. Çünkü 28 Temmuz 1996 sabahı İngiltere kıyılarından birkaç mil açıkta ağ toplayan balıkçılar bileğinde saati, kahverengi ayakkabıları, mavi kareli gömleğiyle Danfort çapanın yanında bir ceset bulup polise haber verdiklerinde polis ölenin güvertede ayağının kaydığını, başını bir yere vurduğunu ve denize düşerek boğulduğunu düşündü önce. Ama bu kadarla yetinmediler; cesedin kimliğini bulmaları gerekiyordu. Ne parmak izi; ne veri tabanında bir DNA'sı vardı ölen adamın. Tanınmayacak haldeydi üstelik. Sadece sağ elinin üstünde çınar biçiminde bir dövme. Herkes birbirine bakarken otopsi teknisyeni onlara bir şey hatırlattı. Rolex saatlerin seri numarası olur, dedi. Bundan sonrası daha hızlı gelişti. Rolex firmasından öğrendiler adamın adını: Robert Platt. Chelmsford'da kirada oturan ve evini kiralarken de David Davis diye birini kefil gösteren bir Kanadalı. Polis hemen David Davis i buldu. Davis, Chelmsford yakınlarında küçük Londra çiftliğinde yaşayan zengin bir Amerikalıydı. Platt'ın 60'larda Kanada Ordusunda çalıştığını, sağ elinin üzerinde Kanada Bayrağının üstündeki

çınar yaprağının olduğunu ve kendisinin de Platt'a borç verdiğini söyledi. Aklınıza bir şey gelirse beni arayın dedi. Kanada polisiyle irtibata geçildi. Her şey birbirini tuttu. Parmak izleri dahil. İyi de Ronald Platt son görüldüğü 21 Haziran ile 28 Temmuz arası neredeydi. Polis bir kez daha David Davis'e başvurdu ama çok değerli bir hata yaparak. Küçük Londra çiftliği yerine yandaki küçük Londra evinin kapısını çaldılar ve kapıyı açan ihtiyar adam onlara şu bilgiyi verdi: "Yandaki çiftlikte oturan adam David Davis değil, Ronald Platt. Borsacı. Devon'da demirli bir yatı bile var" Polis hemen David Davis'in telefon kayıtlarını incelemeye aldı. Elaine Boyes adındaki bir kadınla konuşmuştu Davis sık sık. Elaine, Davis'in yanında çalışmıştı. Ronald Platt adındaki Kanadalı ile birlikteydi. Ronald Platt kredi kartları yüzünden başı derde girince Davis'den yardım almış ona kredi kartlarını, nüfus cüzdanını, ehliyetini ve çek karnesini bırakmıştı. Elaine Davis'den ayrıldıktan sonra Ronald'ı bulmak için bir kez daha Davis'i aramış ama adam Ronald'ı en son haziranda gördüğünü söylemişti. Polis 31 ekim sabahı Davis'in arabasını durdurdu ve onu tutukladı. Davis'in üzerinden Ronald adına düzenlenmiş kredi kartları, sahte çek defterleri çıktı. Davis'in evini aradıklarında ise külçe altınlar ve 10 bin İngiliz Sterlini buldular. David Davis ile onun karım diye tanıttığı ama sonradan çocuğu olduğu ortaya çıkan genç bir kadını da tutukladılar. Polis Danford tipi çapanın metal analizini yaptırdı. Analiz cesedin kemerindeki parçalarla örtüştü. Çapanın kenarındaki küçük bir deri parçası kemerin derisine uydu. Ayrıca katilin atladığı bir nokta daha vardı: Değil beş kiloluk bir çapa, beton bağlansa bile sudaki ceset dipte kalmayıp yükseldi. Bütün bunlar ne yazık ki savcı için yeterli değildi. Davis ise durmadan ben yapmadım diyordu, Böyle giderse onu serbest bırakmaktan başka çare yoktu. Ayrıca Davis yatı iyice temizlettiği için bir tek iz bile bulamamışlardı. Son kez yatı görmeye gitti polisler. Mutfak tezgâhının altında önceleri dikkatlerini çekmemiş bir poşet buldular. Poşetin üzerinde Ronald Platt'ın parmak izi vardı. Ronald Platt'a ait bir kredi kartıyla da bir çapa alınmıştı ve çapa yatta yoktu. Ayrıca bir koltuk döşemesine yapışmış ucundan deri sallanan üç beş saç telinin DNA'sı ölenle aynıydı. Savcı hâlâ yetmez diyordu. Adamın ne zaman öldüğünü bilmiyorsunuz ve o sırada Davis neredeydi?

Polisler yılmamıştı. Rolex saate gittiler yeniden. Rolex saatler hareketle kurulur ve hareket olmazsa dururdu. Polisler kıvılcıdamayan Rolex'in 44 saatler durduğunu saptayınca Platt'ın tam 20 temmuzda suya düştüğünü anladılar. Peki, o saatte Davis'in yatı neredeydi? Bu sorunun cevabı bir GPS alıcısında. Küresel konumlama sistemi. Bir GPS alıcısı kapatıldığında son bulunduğu yerlerin koordinatlarını aklında tutar. Apelco GXL in hafızasındaki son tarih 20 Temmuz 1996; koordinatlar tam da Platt'ın bulunduğu yer. Artık savcı da ikna olmuştu. Asıl adı Albert Johnson Walker olan David Davis ömür boyu hapse mahkûm oldu. Yüzlerce kişiyi dolandırmıştı ve peşine düşen Ronald Platt'ı da foyası ortaya çıkar diye öldürmüştü. Yıllar önce olsa basit bir deniz kazası olarak kaydedilecek olay, adli tıp sayesinde aydınlanmış; bir suç daha cezasız kalmamıştı.

Karımı Ben Öldürmedim; Elbet Anlaşılacaktır...

DNA analizlerinin hiç bilinmediği, adli tıbbın görgü tanıklarından oluştuğu yıllarda nice cinayetin suçlusu bulunmadı demiştik. Madalyonun ikinci yüzü var bir de. Bazı cinayetlerde de tam olarak araştırmalar yapılamadığı için haksız kararlar verildi ve pek çok masum insan hak etmediği cezalara çarptırıldı. 31 Temmuz 1910'da Kanada'nın Quebec Limanı'na henüz girmiş SS Montrose transatlantik gemisinde yakalanan Dr. Hawley Crippen belki de bu masumlardan biriydi ve suçsuzluğu tam 98 yıl sonra kanıtlanabildi. Hawley Crippen karısı Cora'yı öldürüp, bodrum katına gömmekle suçlanıyordu. Taş zeminin altında bulunan ve parçalara ayrılmış cesede ait deri parçasında on santimlik bir iz vardı. Cora da apandisit ameliyatı olmuştu ve bu iz mutlaka o ameliyattan kalmaydı. Cesedin cinsiyeti bile belli değildi ama deri parçası üzerindeki iz o kadar yeterli gelmişti ki Dr. Crippen'in suçluluğuna bu tek kanıttan yola çıkılarak emin olundu ve Dr. Crippen dar ağacını boyladı. Doktorun, karısını Hyosin adlı zehirle öldürdükten sonra parçalara ayırıp yaktığı senaryosu kabul gördü. Ve doktoru yakalayan Dr. Bernard Spilsbury Sir ünvanıyla onurlandırıldı, dünyaca ünlü oldu. Dr. Crippen'in idamından elli yıl sonra adli tıp uzmanı Prof. Dr. Francis Camp Londra Hastanesi'nin histoloji laboratuvarında Sir Bernard Spilsbury'nin hazırladığı preparatlardan birini alıp odasına döndü.

Mikroskoba yerleştirdi ve sonuca vardı. "Bu geçirilmiş bir ameliyat izi değil." Post mortem artefakt. (Ölümden sonra derinin katlanması.) Aradan bir elli yıl daha geçti. Bu kez ünlü toksikoloji uzmanı John Trestrail doktorun karısını zehirleyip zehirlemediğinin peşine düştü. Kalan preparattan DNA analizi yapılabilir miydi? Cora Crippen'in akrabaları araştırıldı ve onun kız kardeşinin kızları bulundu. Deri parçası Cora'ya aitse onun mitokondriyal DNA'sı kızlarıinkiyle örtüşmeliydi. Sonuç: Deri parçası Cora'ya it değildi. Karımı öldürmedim diyen doktorun masumiyeti ortaya çıkmıştı. Dahası da var: 27 Kasım 1910 günü Pentonville Cezaevi Müdürüne "Ben ölmedim Amerika'dayım" yazılı bir mektup geldi. Mektup Cora Crippen imzasını taşıyordu. Dr. Crippen ertesi gün idam edildi. Müdürün mektubunu cebine koyan ve hiç sesini çıkarmayan iç işleri bakanı kimdi biliyor musunuz? Sir Winston Churchill.

Artık Cinayet İşlemek İçin Adli Tıptan Anlamak da Gerekli...

Gerçekten cinayet işleyen kişinin adli tıbbın hemen yakalayacağı bütün izleri yok etmesi, dahası bu izlerin kalıntılarını bile bulan preparatlardan haberdar olması gerek. Yoksa bir küçük parmak izi, bir saç teli, ayakkabıya yapışan bir kum ve elbette ki otopsi sayesinde cinayetin tam olarak saat kaçta işlendiği çok kolay bulunabiliyor. Kriminal teknoloji çok ince ayrıntılara kadar girip, katillerin imzası demek olan izleri görüyor ve elbette ki adalet üzerindeki kuşkular hafifliyor. Yargıçların kararları daha adil ve daha doğru oluyor.

Adli tıbbın gelişmesi sadece cinayetlerin çözülmesini kolaylaştırmadı üstelik. Pek çok sahte ilacın anlaşılması, kullanmasının önlenmesi de bir adli tıp başarısı. Ne yazık ki her şeyin sahtesi var. İnsilünden tutun da, çorbanın, çayın, kahvenin, alkollü alkolsüz her içeceğin, diş macunu, kalp pili, bebek maması ve hatta kontakt lens. Ve yine ne yazık ki bu kadar ileri önlem ve tekniklere rağmen yine de taklit ilaçların piyasaya girmesi engellenemiyor ve yüzlerce kişi bu nedenle hayatını kaybediyor. Bir örnek vermek gerekirse Buprenorfin'den söz etmek gerek. Buprenorfin denen ilaç morfinden daha güçlü bir ağrı kesici ayrıca eroin bağımlılığını da önleyebiliyor. Bu maddeyi içeren ilaçların sahtesi de yapılıyor sürekli olarak. Tahran karaborsasında

el konulan Temgesic ve Bungesic'lerin hepsinde eroin çıktı. Bu eroinli ilaçların Türkiye'ye girmesi ise an meselesi diyor ünlü Biyokimya Uzmanı Sevil Atasoy. Güvenlik birimlerinin, toksikolojik analiz yapanların çok dikkatli olmaları gerek artık. Adli tıp sayesinde çözümlenen olaylar, yakalanan suçlular o kadar çok ki; değil bir yazı, ciltlerce kitap onları anlatmaya yetmez. Zaman geçtikçe daha da gelişen kriminoloji laboratuvarları, adli tıp kurumları sayesinde belki de mahkemeler daha kısa sürecek, hatta belki de insanlar suç işlemeyi düşündükleri anda bir kez daha düşünecek. Gelin adli tıp kurumundaki kimya dairesinde başlatılan solunum yoluyla alkol ölçme işlemindeki gelişimden söz edelim biraz da. Dr. Sevil Atasoy 25 yıl önceyi anlatıyor: "Taksim meydanının ortasında kurulu bir minibüsteki kimyacılarımız polislerin durdurduğu araç sahiplerine şu boruya üfleyin derlerdi. O zamanlar Türkiye'de her üflemede ayrı boru kullanılması söz konusu değildi. Bu nedenle ertesi güne lazım olan malzemeyi hazır etmek için yardımcı personelimiz gece boyu kullanılmış plastik tüpleri dezenfekte eder, jelatinlerdi. Her sabah o gün kullanılacak alkolmetreleri belli miktarda alkol buharı içeren standartlarda ayarlar, göreve gidecek polislere zimmetlerdik. Birkaç yılda bu hizmeti gerçek sahiplerine, polislere teslim ettik.

Gönül İster ki...

Evete; gönül ister ki adli tıp daha da gelişsin; hatta o kadar gelişsin ki, yıllarca süren davalar ortadan kalsın; cinayetler hiç olmasın, suçlular suç işlemeyi bırakıp, baş vuracakları kliniklerde tedavi olabilsin. Ama insanlardaki suç eğilimini kontrol etmek, izlemek şimdilik o kadar zor ki... Çünkü yaratıcılık maalesef bu alanda da devreye giriyor, ve adli tıp geliştikçe suç biçimleri de gelişiyor.

Son olarak biraz komikçe bir öykü anlatalım ve kaçan keyfimizi tazeleyelim: 2007'de İngiliz Bayan Laura Mirsch köpeğini veterinerine götürdü ve köpeği Leydi ile çocukların oynamasını annelerinin yasak ettiğini söyledi. Garip bakışlı, arada bir yalpalayan köpek ağzında bir kurbağa ile geziyordu ve tam bir uyuşturucu bağımlısı idi. Köpek uyuşturucusunu kurbağayı yalayarak temin ediyordu. Peki, bu nasıl kurbağa idi? Bufotenin isimli halisünojenik etkili kimyasal sentezleyen bufo alvarius benzeri bir kara kurbağasıydı köpeğin ağzındaki. Bufotenin tıpkı LSD gibi uluslararası sözleşmelerle denetlenen bir madde. Ve bu maddeyi salgılayan kurbağaların denetim ve ticaretini pek çok ülke kontrol altında tutuyor. Ve hâlâ Kaliforniya tepelerinde kurbağa avına çıkanlara, Avustralya'da kurbağa derisini tütünle sarıp içenlere rastlanıyor. Kansaslı David Theiss yolcu koltuğunda bir kavanoz ve kavanozun içerisinde halisünojenik bir kurbağa dolaştırdığı için tutuklandı ve yüklüce bir kefalet ödemek zorunda kaldı. Ne yazık ki uyuşturucu ve benzeri insan kaderini etkileyen tüm suçlarda kefalet paradan çok daha ağır oluyor, suç ve ceza bileşik kaplar misali birlikte artış gösteriyor. Ne dersiniz; adli tıp hatta bütün bilimlerin çalışmalarını insanlardaki merhamet ve barış gibi duyguların artması için geliştireseler; dünyayı yaşanacak en güzel gezegen haline getireseler; çok daha iyi olmaz mı?

